

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Projekt: Předškolní estetická výchova „PEV“

Project: Pre-school aesthetical education „PAE“

Bc. Eliška Chaloupková, DiS.

Vedoucí práce:	doc. PaedDr. Hana Váňová, CSc.
Studijní program:	Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro ZŠ a SŠ Hudební výchova – hra na nástroj (N HV-NA)

2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Projekt: Předškolní estetická výchova „PEV“ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. 7. 2015

.....

Bc. Eliška Chaloupková, DiS.

Děkuji doc. PaedDr. Haně Váňové, CSc. za poskytnutí cenných rad a doporučení odborné literatury. Děkuji svým rodičům za trpělivost a pomoc při tvorbě této diplomové práce, dále všem, kteří se účastnili mého výzkumu a v neposlední řadě bych ráda poděkovala paní ředitelce Bc. Kateřině Egermaierové za rozhovor a možnost provedení výzkumu v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh.

Abstrakt

Hlavním tématem této diplomové práce je projekt s názvem Předškolní estetická výchova „PEV“, vyučovaný na základní umělecké škole. V teoretické části jsou obecně vysvětleny pojmy estetika, estetická výchova a jejich stručná historie, současné možnosti vzdělávání v oblasti estetické výchovy ve vybraných základních uměleckých školách a charakteristika projektu PEV. Výzkumná část je zaměřena na přínos projektu v oblasti výuky na základních uměleckých školách, efektivnost a funkčnost při výběru uměleckého oboru v předškolním věku a vhodnost zařazení tohoto projektu do školního vzdělávacího programu i v dalších ZUŠ. K výzkumu byly použity metody empirické (přímé pozorování, dotazník, rozhovory). Celkové výsledky výzkumu, založené na porovnání a zhodnocení odpovědí všech kategorií respondentů, poukazují na pozitivní hodnocení PEV, která vhodně vyplňuje období předškolního dítěte smysluplnými činnostmi, spojenými s komplexním rozvojem osobnosti. Rozsáhlejší příloha, přibližující více práci dětí v hodinách PEV, obsahuje SCAN fotografií, novinových článků a vzory dotazníků. Práce je určena všem pedagogům, kteří se zajímají o ojedinělé projekty týkající se výuky předškolních dětí na základních uměleckých školách.

Klíčová slova:

Estetická výchova, předškolní pedagogika, ojedinělý projekt, základní umělecká škola, rozhovor, dotazník, umělecké obory, školní vzdělávací program

Abstract

The main topic of this diploma thesis is project called Pre-school aesthetic education „PAE“, which is taught at Elementary Art School. In theoretical part are generally explained terms aesthetic, aesthetic education and their brief history, current possibilities of aesthetic education in selected Elementary Art Schools and characteristic of PAE project. Research part focus on acquisition of the project in education at Elementary Art Schools, effectiveness in the selection of artistic field in pre-school age and at least suitability of including this project into the School Education Program of other Elementary Art Schools. For the research were used empirical methods (observations, questionnaire, interviews). Overall results of research are based on comparison and evaluation of the answers from all respondent categories. These results show positive evaluation of PAE, which suitably fills the pre-school period of children with meaningful activities, which are connected with comprehensive development of personality. Extensive appendix brings closer view to the work of children in PAE classes. It contains scanned pictures, newspaper articles and patterns of questionnaires. This work is designed for all teachers, who are interested in unique projects, which are related to education of pre-school children at Elementary Art Schools.

Key words:

Aesthetic education, pre-school education, unique project, elementary art school, interview, questionnaire, artistic fields, school education program

Obsah

ÚVOD	7
1 Estetika a estetická výchova	9
1.1 Stručné dějiny estetiky	9
1.2 Estetická výchova a její stručná historie	13
2 Současné možnosti vzdělávání v oblasti estetické výchovy ve vybraných základních uměleckých školách	17
2.1 Jihočeský kraj	17
2.2 Jihomoravský kraj	19
2.3 Karlovarský kraj	19
2.4 Ústecký kraj	21
2.5 Vysočina	24
2.6 Zlínský kraj	25
2.7 Shrnutí	26
3 Charakteristika projektu Předškolní estetická výchova	28
3.1 Historie a vývoj projektu PEV	28
3.2 Obecné předpoklady dětí předškolního věku k činnostem PEV	31
3.3 Pedagožka PEV	32
3.4 Školní vzdělávací program a forma výuky PEV v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh	34
3.4.1 Průřez vyučovací hodinou	35
3.4.2 Ukázka veřejných vystoupení	39
4 Výzkumná část	44
4.1 Předmět a cíl výzkumu	44
4.2 Hypotézy	44
4.3 Metodika a organizace výzkumu	45
4.4 Interpretace výsledků výzkumu	46
4.4.1 Dotazník A	46
4.4.2 Dotazník B	51
4.4.3 Dotazník C	55
4.4.4 Rozhovory	58
4.5 Verifikace hypotéz a závěry z výzkumu	67
ZÁVĚR	72
BIBLIOGRAFIE	74
PŘÍLOHY	77

ÚVOD

Základy estetické výchovy se utvářejí již v raném věku dítěte. Estetická výchova je důležitou složkou harmonického rozvoje osobnosti, je proto vhodné ji podporovat již v předškolním věku. Setkání s uměním spojené se zajímavými a hravými činnostmi s aktivní účastí dítěte nabízí projekt Předškolní estetická výchova „PEV“, který je hlavním tématem mé diplomové práce. Dosud žádná výzkumná práce se tímto projektem nezabývala, proto se pokusím navázat na svou absolventskou práci¹ z roku 2008, která velmi stručně osvětlila výuku PEV v Základní umělecké škole v Dubí II.

Tato práce si klade za cíl popsat vývoj projektu Předškolní estetické výchovy a dokázat jeho přínos v oblasti výuky na základních uměleckých školách. Efektivnost a funkčnost PEV při výběru uměleckého oboru v předškolním věku a vhodnost zařazení tohoto projektu do školních vzdělávacích programů i na dalších uměleckých školách, kde zatím žádného podobného projektu nevyužívají.

Celá práce obsahuje čtyři hlavní kapitoly. První z nich se věnuje obecnému vysvětlení pojmů estetiky, estetické výchovy a jejich stručné historii. Druhá kapitola nabízí současné možnosti vzdělávání v oblasti estetické výchovy ve vybraných základních uměleckých školách. Pro větší přehlednost činností uvádím výňatky ze školních vzdělávacích programů uvedených škol. Třetí kapitola obecně charakterizuje projekt Předškolní estetické výchovy, jejímž cílem bylo přehledně zmapovat historii a vývoj PEV a uvést obecné předpoklady dětí předškolního věku k činnostem PEV. Dále osvětluje funkci pedagoga a formu samotné výuky. Kapitulu uzavírá ukázka typů veřejných vystoupení, které za dobu existence tohoto projektu děti předvedly (uvedeny jsou hlavně pro inspiraci pedagogům, věnujícím se výuce dětí předškolního věku). Závěrečná kapitola je určena výzkumu, který jsem systematicky tvořila v posledních dvou letech mezi dětmi, rodiči, absolventy a pedagogy, se kterými jsem byla často v osobním kontaktu. Příloha, přibližující více práci dětí v PEV, obsahuje SCAN fotografií, novinových článků, výtvarných prací a také reakcí rodičů po veřejných vystoupeních, zapsaných v Kronice I. PEV, která patří do soukromého archivu autorky projektu a zároveň jeho vyučující Hany

¹ CHALOUPOKOVÁ, E. „*Předškolní estetická výchova*“ v ZUŠ v Dubí. Teplice, 2008. Absolventská práce. Konzervatoř Teplice.

Chaloupkové. Dále jsou v přílohovém materiálu zařazeny vzory anonymních dotazníků, použitých při výzkumné části této diplomové práce.

Vzhledem k absenci literatury, zabývající se výukou předškolní estetické výchovy na základních uměleckých školách, si myslím, že má diplomová práce bude přínosem nejen pro mě, ale i pro další pedagogy, kteří by se v budoucnu chtěli touto výukou zabývat a případně ji využít ve své pedagogické praxi.

1 Estetika a estetická výchova

Estetiku můžeme definovat jako filosofickou disciplínu zabývající se zkoumáním krásna, jeho působením na člověka, vnímáním dojmů a pocitů z přírodních a uměleckých děl (výtvorů). Náhled estetického přístupu ke světu „nevěnuje pozornost otázce, co jsou věci a jevy samy o sobě, ale jak na nás působí, tedy pozornost zážitku zcela speciálnímu, který nazýváme krásným. Zážitek ovšem vzniká vždy z nějakého podnětu, tedy i zážitek krásy, případně jejího protipólu – ošklivosti.“²

1.1 Stručné dějiny estetiky

Počátky estetického uvažování nalézáme již v antickém Řecku. Mezi přední představitele prvních estetických názorů patří Homér, Hesiodos, Demokritos, Sokrates, Platon, Aristoteles a další. Antičtí filosofové položili základy estetického myšlení svými úvahami o umění, kráse a nápodobě. „Tento odkaz byl inspirativním způsobem rozvíjen a reinterpretován ve středověku.“³

Sokrates, který se mezi prvními zabýval krásou a jejími hodnotami, položil základy racionální analýzy umění. Rozlišoval cíle a prostředky (umění a řemesla jsou jen prostředky k dosažení stanoveného cíle – moudrosti). Krásno není absolutní, je vždy v úzkém vztahu s užitečností a dobrem. Tělesná krása pak není skutečná, není-li doprovázena zároveň šlechetností a dobrotou (tzv. kalokagathia).⁴

Za zakladatele estetiky (i když ještě ne jako samostatné filosofické disciplíny) je považován Platon – žák Sokratův. Své úvahy o absolutní kráse sepsal v dialogu Hippias větší (spolu s Iónem a Faidrem tvoří Hippias jednotný celek, který nese název *Dialogy o kráse*). Dialogy Sokrata a tří moudrých mužů sjednocuje snaha definovat krásno.

² JÚZL, M. *Základy estetiky: učební text pro střední školy*. 1. vyd. Praha : S & M, 1992. s. 3 ISBN 80-900096-9-7.

³ Estetika. *Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích*. [online]. [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://www.ff.jcu.cz/estetika>

⁴ ZUBÍKOVÁ, Z., DRÁBOVÁ, R. *Společenské vědy v kostce: pro střední školy*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2007. 188 s. ISBN 978-80-253-0190-6.

Podstatu krásy viděl Platon v přírodě, v její pravidelnosti a jednoduchosti. Ctnost byla pro něj krásou nejvyšší.

Na Platona navázal jeho žák Aristoteles. Pokládal umění za tvůrčí činnost, která dokončuje to, co příroda započala. Ve svých spisech *Rétorika* a *Poetika* se mimo jiné věnoval úvahám o hodnotách krásna. Vitruvius, architekt konce 1. století před naším letopočtem, viděl v umění dvě různé složky, řemeslnou a rozumovou. Tvorba díla uměleckého patří pouze odborníkovi, ale vytvořenému dílu může rozumět i vzdělaný člověk, který se o umění zajímá. Nejvyšší hodnoty přisuzoval principu symetrie.

Epikurejci a skeptici nahlíželi na estetiku různými způsoby. Jedni viděli hodnotu umění a krásy v rozkoši, kterou díla nabízejí. Druzí bojovali proti ní jako proti vědě „Existuje krása a umění, ale neexistuje pravdivá věda o kráse a umění.“⁵

Rozmach křesťanství na počátku 4. století našeho letopočtu zapříčinil změnu hodnot lidské společnosti. Nová kultura (silný dogmatismus) nenavazovala na filosofické úvahy antických myslitelů. Vzniklo hnutí, které odmítalo jakékoliv umění tzv. obrazoborectví, zejména divadlo („pocházející od samotného ďábla“) a díla malířů. Některé směry naopak umění hájily, spatřovaly v něm možnost propagace křesťanství.

Aurelius Augustinus (4.-5. století n. l.) se ve svém díle pokusil jako jeden z prvních o smíření rozumového přístupu v umění a dogmatické víry. Podstatu krásy spatřoval ve vztahu mezi lidským a božským (krása světská je výrazem krásy Boží). Boží věčnost a nekonečnost znázorňuje nejkrásnější obrazec – kružnice. Mezi jeho hlavní myšlenky patřilo podřízení rozumu víře, hlavním cílem poznání má být Bůh, on je tou nejvyšší krásou. Ošklivost je jen relativní, pomáhá vyniknout kráse. Krása světská je výrazem krásy Boží.

Spiritualismus je základem celé gotické kultury. Každá maličkost měla v gotickém umění své místo v hierarchii krásy. Umělec této doby se nesnažil o zachycení skutečnosti, ale o zobrazení univerzální harmonie, kterou svými kánony definovala církev (univerzální řád světa vdechl Bůh).

⁵ ZUBÍKOVÁ, Z., DRÁBOVÁ, R. *Společenské vědy v kostce: pro střední školy*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2007. 188 s. ISBN 978-80-253-0190-6.

Myšlenkový návrat k antice spatřujeme v období následujícím – renesanci. Tato epocha oživuje estetické cítění, klade větší důraz na subjektivitu estetického prožitku, přesto však převládá zpočátku vedle přírodních motivů tematika náboženská. Prosazuje se osobitost umělce, věda se stává prostředkem umění, které již oslavuje také radosti pozemského života. K nejvýznamnějším představitelům renesanční estetiky patří Leon Battista Alberti. „Ve svých spisech o umění se Alberti snažil poskytnout umělcům geometrické a vědecké základy pro jejich tvorbu a vytvořil také nový jazyk umělecké teorie. U těles i u lidských těl zdůrazňoval význam povrchu, plochy, jež tělo uzavírá a skrývá jeho vnitřek. Účelem uměleckého díla je podle něho dojem, který vyvolá v divákovi.“⁶ Mezi další představitele estetiky renesanční můžeme zařadit Albrechta Dürera. V jeho posmrtně vydaném díle *Čtyři knihy o proporci*, na němž pracoval dvacet let, nalezneme důležitá pojednání z oblasti teorie umění. Nauka o proporcích vztahu k rytmu a harmonii se stala jedním ze základů estetiky.

V baroku je kladen důraz na efektnost, dynamiku díla, barevnost a světlo. Divadlo a opera jsou v tomto období vedoucím uměleckým stylem. Mezi hlavní představitele barokní estetiky patří René Descartes, který zdůrazňoval (nejen v umění) funkci rozumu. Přešel k subjektivnímu hodnocení krásy, má být poznávána pomocí smyslové analýzy (osobním úsudkem k nějakému předmětu). Nicolas Boileau vychází z estetiky Aristotelovy. Jeho nejvýznamnějším spisem je *Umění básnické* (1647), teoretický spis psaný veršem, ve kterém stanovil estetická pravidla klasicismu pro literaturu.⁷

„Vlastní estetika se však rodí až v novověku. Své pojmenování získává v 18. století, kdy německý filozof Alexander Gottlieb Baumgarten vydal své dvousvazkové, latinsky psané dílo *Aesthetica* (1750).“⁸ Kladl důraz na rozum a logické uvažování, své poznatky sestavil v propracovaný systém. V tomto díle nacházíme vymezení oblasti, kterou se bude nová vědecká disciplína zabírat.

Kritika čistého rozumu autora Immanuela Kanta v prvním díle pojednává o transcendentální estetice. Snaží se o poznání smyslových forem a jejich vztahu ke zkušenosti. V *Kritice soudnosti* (1790), která je třetí z jeho kritik, klasifikuje krásno

⁶ Leon Battista Alberti. *WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie*. [online]. 28. 2. 2015 v 19:53 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Leon_Battista_Alberti

⁷ Nicolas Boileau. *WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie*. [online]. 15. 5. 2015 v 17:42 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Boileau

⁸ Estetika. *Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích*. [online]. [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://www.ff.jcu.cz/estetika>

v rámci estetického systému. Estetické soudy jsou založeny na emocích, mají zcela subjektivní hodnotu. Estetika Kanta je popisem struktur uvnitř subjektu, krása sama o sobě je pouze nějakou reakcí jedince. Každý spatřuje krásu v něčem jiném.

Mezi další historicky významné představitele, kteří se ve svých dílech zabývali estetikou, patří např. Johann Wolfgang Goethe. V nauce o barvách (*Smyslově-morální účinek barev*) zdůrazňuje zejména objektivní účinek barev na citový život. Goethovy podněty mohou najít nové využití nejen v současné umělecké tvorbě a pedagogice, ale také v terapii psychických poruch.⁹ Umělec a příroda se vzájemně předbíhají v činech, avšak vítězí oba. Krása patří k našim životům, je to jev náhodný a nevypočitatelný.

Listy o estetické výchově (Über die ästhetische Erziehung des Menschen 1795), Listy o kráse (An Körner über die Schönheit 1793) a další, patří k významnému dílu Friedricha Schillera v oblasti estetiky. Z počátku hájil ve svých dílech výchovnou funkci umění a realistický obraz života. V období zralosti vycházel ze subjektivně idealistické filosofie Immanuela Kanta. Později se od něho odvrací, Kantovu filosofii vnímá spíše jako chladnou a spekulativní. I když je Schillerovo dílo pojímáno jako estetické, spíše bychom ho zařadili (dle staršího členění) do sféry filosofie.

Estetikové jsou mnohdy zaměňováni za estéty a na estetiku je nahlíženo jako na vědu, zabývající se pouze krásou. Karl Heinrich Seibt, profesor krásných (galantních) věd, jmenovaný po odchodu jezuitů z pražské univerzity, začal vědecky prověřovat vztah pravdy, dobra a krásy. Veřejností byl nařčen z upřednostňování vkusu před pěstováním mravů. Což dokazuje jeho příručka praktické estetiky z roku 1799, kde vysvětluje jednání s lidmi a dosažení úspěchu. Krásné vědy, označující estetiku, se tehdy zcela vážně chystaly věnovat hlavně zušlechťování vkusu a výchovnému usměrňování k mravně uspořádanému životu.

O sto let později dva profesori pražské univerzity (Tomáš Masaryk a Otakar Hostinský) považovali mravní význam umění za zásadní a nezpochybnitelný. Proto se v roce 1902, kdy Josef Patočka uspořádal anketu o umělecké výchově, s nadšením uvítala myšlenka, že „umělecká výchova přivede žactvo k péči o zevnějšek, zlepší se školní výzdoba, zkvalitní mravy a vhodně vybraná umělecká díla posílí pocit sounáležitosti

⁹ Smyslově morální účinek barev – Goethe. *Fabula*. [online]. 2009 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://www.fabula.cz/?74,smyslov%EC-mor%E1ln%ED-%FA%E8inek-barev-%96-goethe>

s vlastním národem“.¹⁰ Tomu ale odporují hrůzná svědectví ideologií dvacátého století, týkající se nacistů, kteří se pyšnili svými vědomostmi z oblasti umění, vytříbeným vkusem a znalostí hudby. Po „pracovní době“ v koncentračním táboře se chodili rozptýlit například na koncerty vážné hudby nebo na výstavy obrazů.

„V průběhu devatenáctého a dvacátého století se vedle filozofických zkoumání pravdivého poznání (gnoseologie, epistemologie) a správného jednání (etiky) stává estetika jednou z hlavních filozofických disciplín.“¹¹

1.2 Estetická výchova a její stručná historie

Pojem estetika je ve stručnosti vysvětlen v úvodu první kapitoly. Slovo výchova můžeme formulovat jako „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji“.¹² Složený pojem estetická výchova pak můžeme definovat jako „kultivaci vztahu ke kráse a umění, rozvíjení estetického citění a schopností vnímat a oceňovat estetické hodnoty v přírodě, lidských výtvorech i v každodenním životě. Realizuje se ve škole prostřednictvím estetickovýchovných předmětů, v mimovyučovacíh a zájmových činnostech a akcemi školy (výchovné koncerty, exkurze, návštěvy divadelních představení, výstav, muzeí a galerií, besedy se spisovateli a umělci)“.¹³

Tak jako estetika má své počátky ve starověkém Řecku, tak i v Antice již můžeme nalézt náznaky estetické výchovy. „Například u Platóna, který ve třetí knize své *Ústavy* považuje výchovu uměním (respektive hudbou) za ...nejúčinnější, že při něm nejvíce vnikají do nitra duše rytmus a harmonie a nejsilněji ji uchvacují, přinášejíce ladnost [...] že kdo má potřebné hudební vychování, má nejbystřejší zrak pro nedostatky a vady buď lidských děl nebo děl přírody a správně se nad nimi horší; krásné věci chválí a s radostí je

¹⁰ PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL, K. *Estetika na dlani*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2002. s. 32 ISBN 80-85839-79-2.

¹¹ Estetika. *Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích*. [online]. [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <http://www.ffjcu.cz/estetika>

¹² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. rozšířené vydání. Praha : Portál 2009. s. 345 ISBN 978-80-7367-647-6.

¹³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. rozšířené vydání. Praha : Portál 2009. s. 345 ISBN 978-80-7367-647-6.

přijímaje do duše má z nich potravu a stává se krásným a dobrým, kdežto věci ošklivé správně odsuzuje a nenávidí jich hned v mládí, ještě dříve než jest s to, aby pochopil rozumový důvod; a když pak přijde rozum, vítá jej člověk takto vychovaný, poněvadž jej pro svou příbuznost s ním on nejlépe poznává... (Platón 2003: 109-110).¹⁴ V antickém Řecku tedy múzické vzdělání patřilo stejně tak jako gymnastické vzdělávání k dosažení ideálu kalokagathie.

Středověk a následující slohová období nebyla tolik příznivá k rozvoji estetické výchovy. Do popředí se estetická výchova dostává až v 19. století. Velkým propagátorem byl John Ruskin, jeden z iniciátorů Hnutí uměleckých řemesel (*Arts and Crafts*), které se šířilo od sedmdesátých let 19. století z Británie do dalších zemí. Členové prosazovali návrat k tradicím, klidnému životu na venkově a osvědčeným řemeslným postupům (krása řemesla bez strojové přesnosti).

Společnost v tomto století prošla osvícenskými reformami. Zavedená povinná školní docházka zapříčinila všeobecnou znalost čtení, základních početních úkonů, psaní a výuku náboženství. Mravní, rozumová a pracovní výchova byla obecně přijímána, ovšem tělesná výchova již musela být pracně obhajována (odvolávání ke starému ideálu kalokagathie). V našich zemích se po tereziánsko-josefínských reformách ve školách zavedl povinný německý jazyk. Tato skutečnost posílila snahu pozvednout znovu jazyk český. „Česká intelektuální elita chtěla dokázat, že čeština zvládne přetlumočit náročná literární díla, že vládne dostatečnou slovní zásobou i tvůrčím potenciálem. Proto jako jediná z výchov se literární výchova neodsouvá do druhé ligy předmětů, ale v nepsaném školním žebříčku stojí na příčkách nejvyšších.“¹⁵

Herbert Read přišel s novou propracovanou koncepcí výchovy uměním v knize se stejným názvem¹⁶ vydané roku 1943 (v originále *Education Through Art*). Na základě poznatků z psychologických výzkumů zaměřených na děti se snažil svou koncepcí prorazit školský intelektualismus (vládu abstrakce a slova). Evropské školství mu vděčí za

¹⁴ PŘIVŘEL, Jiří. Estetická výchova? aneb pár slov k vysvětlení pojmu. *estetická výchova*. [online]. 5.2.2014 17:50 [cit. 2015-06-09]. Dostupné z: <http://www.estetickavychova.cz/esteticka-vychova-aneb-par-slov-k-vysvetleni-pojmu/>

¹⁵ PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL, K. *Estetika na dlani*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2002. s. 30 ISBN 80-85839-79-2.

¹⁶ READ, Herbert Edward. *Výchova uměním*. 1. vyd. Praha : Odeon, 1967. 421 s.

přehodnocení hudební a výtvarné výchovy, za plné uznání literární a tělesné výchovy.¹⁷ Povýšil výtvarný projev dětí na umění. Dle Reada je třeba estetickou výchovu prosazovat, podpora přirozených tvůrčích projevů od předškoláků až po dospělost byla pro něj důležitá. Jako aktivní učitel šel příkladem, svým vysokoškolským studentům zavedl praktická estetická cvičení. Důvodem bylo zabránění bezduchému intelektuálního rozebírání uměleckých děl v rámci studia dějin umění.

Estetická výchova by se neměla vyčerpávat v současných základních školách pouze formováním vkusu svěřených žáků a docílením návyků téměř hygienických, jako je například mytí rukou po použití toalety, aranžování nástěnek, pravidelné zalévání květin a podobně. Předpokládáme, že i učitelé jiných oborů (matematika, chemie, fyzika) nezůstanou imunní k malůvkám na okrajích sešitů ani k „ušmudlaným a rozmazaným“ náčrtům k probírané látce. V lepším případě mohou s žáky pohovořit o nutné úhlednosti a přesnosti například u rýsování geometrických tvarů. Vyzvednout krásu fyzikálních vzorců, povědět jim o vzrušeném zážitku z namáhavého postupu, který zakončí setkáním se s dokonalým výpočtem. V případě horším to označí jako výsměch.

V posledních letech sice pedagogové musí velice opatrně zacházet s absolutní platností jedné pravdy, ale učebnice linii „jediné pravdy“ povětšinou zachovávají. Je na učiteli, zda je ochoten vyslechnout odlišný názor z řad žáků a reagovat na něj (racionální uchopení problému, srovnání a vyvrácení). V hodinách hudební výchovy s otázkami typu: „Prostě to tak cítím, zdá se mi to takto hezčí“ můžeme dobře pracovat. Na druhou stranu věta: „Tento výsledek se mi zdá takto hezčí“ učitele matematiky zřejmě nepřesvědčí, ale mohl by na ni zareagovat a logicky ji vysvětlit. Nejde to však dělat u každého žáka, zvláště pokud je ve třídách průměrně 30 dětí.

Výchovy výtvarné, hudební, literárně-dramatické, pohybové, jsou souhrnně často nazývané výchovou estetickou, patříci takzvaně k méně „důležitým“ předmětům stejně jako výchovy pracovní, tělesné či občanské. Mělo by jít o zásadnější složku vzdělávání, ale je tomu spíše naopak. Většina učitelů tyto předměty řadí „na druhou kolej“, často se stává, že obětují hodinu hudební výchovy ve prospěch výuky cizího jazyka. Při porušení kázně vyučující nahradí výtvarnou výchovu hodinou matematiky, a to bez jakýchkoliv výčitek

¹⁷ PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL, K. *Estetika na dlani*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2002. s. 33 ISBN 80-85839-79-2.

svědomí. Zmíněné „oddechové“ předměty jsou častěji přiřazovány neaprobovaným učitelům, protože „nejdou tolik důležité“. Jsou tedy odsouzeny předem.

V současnosti s naším estetickým vychováním manipulují každým dnem podsouvané názory typu, „...že pro teeneagera je nejdůležitější do školy nosit značkové oblečení, ...že posekaný trávník na tři centimetry je lepší než mít rozkvetlou louku, ...že ženy si musí udržovat štíhlou linii...“. Velkou měrou nás ovlivňuje v běžném životě reklama, která „nepřesvědčuje ani tak argumenty racionálními nebo snad poukazem k hodnotám mravním jako prostředky estetickými“.¹⁸ Je tedy třeba uchopit estetickou výchovu tak, aby působila ku prospěchu vychovávaných a ne naopak, což by mohlo vést k hodnocení estetické výchovy jako nadbytečné a škodlivé.

Novým trendem na základních uměleckých školách je se ve větší míře věnovat estetické výchově. Každá škola pojímá výuku dle svých možností. Dotazovaní respondenti v této činnosti základních uměleckých škol vidí velký potenciál.

¹⁸ PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL, K. *Estetika na dlani*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2002. s. 32 ISBN 80-85839-79-2.

2 Současné možnosti vzdělávání v oblasti estetické výchovy ve vybraných základních uměleckých školách

2.1 Jihočeský kraj

Komplexní přípravné studium nabízí jedna ze základních uměleckých škol v tomto kraji. Děti, po úspěšném vykonání přijímacího řízení, jsou zařazeni do předmětu Komplexní estetické výchovy, která má v součtu časovou dotaci sedm hodin za týden (hudební obor 45 minut, výtvarný obor 135 minut, taneční a literárně-dramatický obor každý 70 minut). „Náplň výuky se zásadně neliší od běžných přípravných ročníků jednotlivých oborů. Výhodou programu je, že děti rozvíjí své vlohy komplexně ve všech uměleckých oborech a prochází společnými motivacemi a tématy práce, které ve výsledku tvoří smysluplný celek (např. téma: roční období, příroda kolem nás, lidské tělo a co všechno dovede...).“¹⁹

Každý uchazeč musí projít přijímacím řízením, které je složeno ze čtyř částí. U každého oboru jsou přítomni minimálně dva učitelé základní umělecké školy. Komise hodnotí výkony žáka od nuly do deseti bodů. Maximální počet bodů, které může uchazeč ze všech částí získat, je třicet. Nejnižší počet pro možné přijetí je deset.

Děti mají za úkol v hudebním oboru reprodukovat po zkoušejícím pět rytmických modelů v 3/4 a 4/4 taktu, rozpoznat směr zahrané melodie, určit vyšší a nižší tón, zopakovat krátkou melodii spojenou s rytmem, zazpívat lidovou píseň a cappella. Ve výtvarném oboru je dítě schopno ztvárnit pohyb, děj, přírodu, figuru, rukopis. Reaguje výtvarnými prostředky na verbální motivaci (samostatnost, dokáže vyjádřit myšlenku), dále se hodnotí osobní přínos (individuální přístup ke zvolenému tématu, fantazie, detaily, vlastní nápady). V tanečním oboru dítě předvede běh, chůzi v prostoru, rytmické a hudební cítění, hudební sluch. Komise zjišťuje fyzické dispozice, základní pohybové dovednosti (například obratnost, pohybovou koordinaci, pružnost páteře a další). V závěru uchazeč komunikuje s učitelem, je schopný improvizace a práce ve skupině.

¹⁹ Komplexní přípravné studium. ZUŠ Vítězslava Nováka. [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.zus-jhradec.cz/-2/prijimaci-zkousky/komplexni-pripravne-studium>

V poslední části přijímacího řízení, literárně-dramatickém oboru, se dítě řídí instrukcemi učitele, předvede svou komunikativnost a mluvní předpoklady, svůj projev přizpůsobuje zadání pedagoga. Dokáže vnímat partnery v prostoru a spolupracuje při plnění kolektivního úkolu.

Program je určen dětem, které nejpozději prvního září dosáhnou věku pěti let. Minimální počet žáků pro otevření Komplexního přípravného studia je patnáct, maximální dvacet. Výuka posléze probíhá paralelně ve dvou skupinách po sedmi až deseti dětech ve dvou dnech. Každý obor vyučuje jiný pedagog.

Tabulka č. 1 Výstupy žáka Komplexního přípravného studia pro předškolní děti²⁰

Hudební obor	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozlišuje hudební a nehupební zvuky • rozpoznává vzestupnou a sestupnou melodii, odlišuje tón nižší a vyšší • rozeznává kontrastní výrazové prostředky hudby: rychle – pomalu, silně – slabě, vesele – smutně • rozlišuje barvy tónů jednotlivých hudebních nástrojů • rozumí pojmům: zvuk, tón, vlastnosti tónu, nota, notová osnova, houslový a basový klíč, takt, taktová čára, nota a pomlka čtvrt'ová, osminová, půlová, celá a jejich kombinace, takt 2/4, 3/4, 4/4
Výtvarný obor	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • reaguje na podněty pedagoga • komunikuje s pedagogem i s ostatními žáky • zadaný námět výtvarně vyjadřuje pomocí základních technik kresba, malba, modelování pod vedením pedagoga • pracuje s konkrétním zadáním nebo podle vlastní fantazie
Taneční obor	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zvládá nejzákladnější cviky na místě i v prostoru • se orientuje v prostoru samostatně i ve skupině • zatančí na motivy lidových písní a říkadel • dokáže ztvárnit pohybem jednoduchou etudu

²⁰ ŠVP Základní umělecké školy Vítězslava Nováka Jindřichův Hradec „Radost z umění“ s. 8, 117, 120, 124

	<ul style="list-style-type: none"> • zná základní možnosti tvořivosti a dokáže na podnět učitele tanečně improvizovat samostatně i ve dvojici • vnímá hudební doprovod • používá při tanci náčiní
Literárně-dramatický obor	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • se soustředí na podněty ze strany učitele a pohotově na ně reaguje • se aktivně účastní dramatických her, respektuje zadaná pravidla a přijímá ze hry vyplývající roli • pracuje dle zadaných instrukcí ve cvičeních zaměřených na rytmus, pohyb a mluvu

2.2 Jihomoravský kraj

Soukromá základní umělecká škola v tomto kraji nabízí Syntetický obor (přípravnou estetickou výchovu). Nejmladším žákům předškolního věku zmíněný předmět poskytuje základy hudební, taneční, výtvarné a dramatické výchovy, který si klade za cíl vhodný výběr uměleckého oboru pro pozdější studium na základní umělecké škole. Žáci se mimo jiné seznamují s výukou hry na zobcovou flétnu a s nástrojem, který si zvolí pro další studium. Jejich volba není zcela závazná a je možné během školního roku nástroj změnit. Po absolvování výuky přípravné estetické výchovy jsou žáci přearženi k pedagogům příslušných hudebních nástrojů a dalších uměleckých oborů.²¹

2.3 Karlovarský kraj

V jedné ze základních uměleckých škol Karlovarského kraje mohou rodiče využít tzv. „Experimentu“, což je Systematická čtyřoborová estetická výchova, která nabízí dětem praktické zkušenosti z oboru výtvarného, hudebního, tanečního a v pozdějším věku také

²¹ Syntetický obor. *Soukromá základní umělecká škola Blansko*. [online]. © 2008-2014 [cit. 2015-06-09]. Dostupné z: <http://www.szus-blansko.cz/synteticky-obor.php>

z literárně-dramatického. Jejím cílem je vyhledávat skryté talenty. Dává také možnost dítěti se samo rozhodnout pro konkrétní umělecký obor.

Na škole existují čtyři skupiny, do kterých jsou zařazováni žáci od čtyř let.

1. skupina – kurz pro čtyřleté výjimečně nadané děti. Zde si žáci osvojují během 145 minutové výuky jednou za týden přípravnou hudební nauku, taneční výchovu, v prvním pololetí přípravnou keramickou výchovu a v pololetí druhém výchovu výtvarnou.

2. skupina – kurz pro předškoláky pětileté. K předchozím třem oborům (hudební, výtvarný a taneční), jejichž výuka trvá 170 minut v jednom dni, se přidává literárně-dramatický ve formě loutkových her (výuka trvá 45 minut a probíhá v jiný den než předchozí obory).

3. skupina – do tohoto kurzu docházejí žáci prvních tříd základní školy. Ve dvou dnech během týdne se v rozmezí od 145 do 170 minut v odpolední výuce děti učí hře na vybraný hudební nástroj, přípravné výtvarné, keramické a taneční výchově, literárně-dramatickému oboru, který je veden ve formě loutkových her.

4. skupina – kurz pro žáky druhých tříd základní školy. Ve stejném časovém úseku od 145 do 170 minut dvakrát v týdnu jako v předchozí skupině žáci docházejí do výuky, během níž si osvojují základy výtvarné tvorby, keramiky, divadla, tance ale také zpívají v pěveckém sboru a hrají na hudební nástroj dle vlastního výběru.

Výuka předškolních dětí probíhá převážně v dopoledních hodinách. Školáci mají Systematickou čtyřborovou estetickou výchovu v hodinách pozdějších (v době odpolední družiny). "Systematická čtyřborová estetická výchova je systém studia, kdy žáci současně absolvují výuku ve všech čtyřech uměleckých oborech a po určité době, po vlastní praktické zkušenosti, podle probuzeného zájmu a studijních předpokladech se sami, s pomocí rodiče a na doporučení učitele, rozhodnou pro studijní obory, ve kterých nejvíce vynikají."²²

Další ze základních uměleckých škol nabízí obor Přípravné estetické výchovy. V tříhodinovém bloku na sebe navazují obory výtvarný, hudební a taneční. Každou vyučovací hodinu vede jiný lektor. Předmět je určen pro předškoláky od pěti let a žáky prvních tříd základních škol. Během pětiletého trvání jej navštívilo přes 150 dětí. Cílem

²² Školní vzdělávací program (ŠVP). *Základní umělecká škola Františkovy Lázně*. [online]. © 2011-2015 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://zusfrantiskovylazne.cz/dokumenty/SVP_ZUS_Fr._Lazne2013.pdf

této výuky je působení na dítě všemi výrazovými a uměleckými prostředky v součinnosti a návaznosti, které vychází ze zmíněných tří oborů. V základní umělecké škole se tento obor stal jedním z nejvíce navštěvovaných. Mezi dětmi a hlavně rodiči je velmi oblíben.²³

2.4 Ústecký kraj

Přípravnou estetickou výchovu pro hudební, výtvarný, taneční a literárně-dramatický obor mohou děti předškolního věku (5-6 let) navštěvovat také v Ústí nad Labem. Výhody tohoto studijního systému spatřují tamní pedagogové v propojení oborů, které tato základní umělecká škola nabízí. Dále v odborném vedení žáků od raného věku ve všech oborech v součinnosti a návaznosti. Forma výuky není účelová (jednorázová školní akce), ale systematicky výchovně – vzdělávací. Přípravná estetická výchova obsahuje rovnocenné činnosti z různých uměleckých oborů, které se prolínají, popřípadě na sebe navazují. Výuka probíhá ve dvou vyučovacích hodinách v týdnu.

Vzdělávací obsah

„Hlavním úkolem počátečního vyučování je vzbudit u dětí zájem a lásku k jednotlivým uměleckým činnostem. Aktivizovat děti a podněcovat jejich tvořivost a fantazii. V přátelském a bezpečném prostředí rozvíjet jejich tvořivost a vnímavost prostřednictvím rozličných říkadel, pohybových a dramatických her, písní a jednoduchých výtvarných technik tematicky volně vzájemně propojených. Zjišťovat, sledovat a usměrňovat zájem žáků se zřetelem na možnosti dalšího studia.“²⁴

Tabulka č. 2 Výstupy žáka Přípravné estetické výchovy²⁵

Hudební obor
<p>Žák:</p> <p>1. Metro rytmické vztahy</p> <ul style="list-style-type: none"> • udrží vyrovnaný rytmus pulzace v různých tempech v sudém i lichém metru <ul style="list-style-type: none"> - hrou na tělo - hrou na Orff. nástroje

²³ <http://www.zushslavkov.cz>

²⁴ ŠVP „Hledání“ ZUŠ Evy Randové, ŠR 2014/2015 s. 15

²⁵ ŠVP „Hledání“ ZUŠ Evy Randové, ŠR 2014/2015 s. 15-17

- chůzí, během
- deklamací slov, říkadel

2. Práce s písní, hlasová průprava, prvky intonace

- rozlišuje zpěv a mluvu
- zazpívá ve skupině i jednotlivě
- zopakuje tón, imituje popěvky
- intonuje v šestitónovém rozsahu a v průběhu 2. roku studia svůj rozsah rozšiřuje
- věnuje pozornost držení těla při zpěvu, dechu, dynamice
- dokáže samostatně zazpívat píseň
- reaguje na základní dirigentská gesta

3. Prvky hudební terminologie

- rozliší zvuky hudební a nehudební
- pozná tóny vysoké – hluboké, dlouhé – krátké, silné – slabé
- vnímá melodii stoupající a klesající
- reaguje na předebru
- vnímá noty jako značky pro tón
- je seznámen s pojmy notová osnova, houslový klíč
- pozná notu celou, půlovou a čtvrtovou

4. Poslechové činnosti

- pozná ženský, mužský, dětský hlas
- rozliší typickou skladbu pochodovou, taneční, ukořezávku
- zvukově rozezná některé hudební nástroje (klavír, zobcovou flétnu a jiné)

Taneční obor

Žák:

- dokáže pohybem reagovat na hudební či slovní podnět
- zvládá přiměřenou orientaci v prostoru (kruh, řada, zástup, pohyb ve volném prostoru)
- má povědomí o správném držení těla
- ovládá základní polohy – leh, sed, stoj (s patřičným napětím a vědomím těla)
- aktivně se zapojuje do pohybových a tanečních her
- vnímá začátek i závěr hudební fráze, ctí předebru
- má potěšení z pohybu při tvůrčích činnostech

Pomocí hravých činností a vhodnou motivací žáci citlivě vnímají své tělo (práce na správném držení těla, osvojení základních poloh – leh, sed, stoj). Rozvíjí se schopnost soustředění (pohyb s rekvizitou – míček, šátek, obruč, švihadlo). Prostřednictvím her a motivovaného cvičení dochází ke zvyšování celkové pohyblivosti, obratnosti i pohotovosti. Žáci vyjadřují pohybem kontrasty

v hudbě (pomalu – rychle, vysoko – nízko, silně – slabě, melodie stoupající – klesající), vnímají začátek a konec hudební fráze. Děti se orientují v prostoru a zvládají jednoduché půdorysné dráhy v řadě, kruhu, zástupu. Zvládnutím jednoduchých pohybových a tanečních her se zpěvem, říkadly a doprovodem lehce ovladatelných nástrojů žáci navazují vztahy mezi sebou, učí se zodpovědnosti a objevují kouzlo společného „díla“. Hledají propojení mezi pohybem, hudbou, výrazem, slovem a výtvarným projevem.

Výtvarný obor

Žák:

- se seznamuje pomocí výtvarných her s různými kreslířskými a malířskými technikami
- rozlišuje jednotlivé druhy výtvarných materiálů: tužky, pastelky, voskové křídly, suchý pastel, giocondy, temperové barvy, vodové barvy, anilinky
- ovládá práci s tužkou a pastelkami (slabá i silná čára, sytost barvy ovlivněná přitlakem ruky, překrývání jednotlivých barev a vznik nových odstínů)
- objevuje malbu prostřednictvím malování prsty, netradičními nástroji, štětci, formou hry s barvou objevuje nově vzniklé barevné odstíny a pokouší se o uvědomělé míchání barev
- tvaruje jednoduché papírové plastiky a objekty pomocí stříhání, ohýbání a lepení
- si upevňuje správné návyky práce s výtvarnými materiály, snaží se udržet si přehledné a čisté pracovní prostředí
- se učí respektovat druhé v rámci práce v kolektivu (dodržováním klidu při práci, vlastního pracovního místa, nezasahováním ostatním do jejich práce...)
- dbá o bezpečnost při práci s ostrými nástroji (nůžky), učí se udržovat v pořádku a čistotě pracovní pomůcky
- se seznamuje se základními pojmy z teorie výtvarného umění (kresba, malba, obraz, socha, výstava, galerie, muzeum...)

Literárně-dramatický obor

Žák:

- zvládá pravidla dramatických her a aktivně se jich zúčastňuje
- spolupracuje ve skupině či s partnerem
- je schopen udržet rytmus
- vnímá základní dějovou linii příběhů

2.5 Vysočina

Soukromá základní umělecká škola, zařazena Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy České republiky do sítě škol, kterou v současnou dobu navštěvuje cca 330 žáků, vyučuje přípravnou estetickou výchovu s názvem „Trojlístek“. Tento předmět je určen dětem ve věku 5-6 let, které nikdy nechodily do základní umělecké školy. Mohou ho navštěvovat jeden školní rok, posléze žáci přestupují do oboru výtvarného, hudebního nebo tanečního.

„Výuka probíhá 1x týdně v tříměsíčních cyklech. To znamená, že 3 měsíce se dítě bude věnovat výtvarnému, 3 měsíce tanečnímu a 3 měsíce hudebnímu oboru. Cílem studia je rozvoj talentových schopností a stanovení další umělecké orientace dítěte. Děti si tak zábavnou formou osvojí základy estetické výchovy. Na závěr každého bloku probíhá ukázková hodina pro rodiče.“²⁶

Tabulka č. 3 Výstupy žáka „Trojlístku“²⁷

Hudební obor	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none">• dokáže zazpívat jednoduchou píseň• používá Orffův instrumentář• umí rytmizovat jednoduchá říkadla• pozná hudební nástroje, které se ve škole vyučují tím, že v průběhu bloku navštěvuje přímou výuku starších žáků• rozlišuje kontrastní tempo, dynamiku a výšku tónu
Taneční obor	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none">• provádí pohyby v různých polohách (vleže, vsedě, ve dřepu, v kleku, vestoje)• vytleskává jednoduchý rytmus• používá Orffův instrumentář• zvládá cvičení obratnosti (zpevnit tělo,

²⁶ ŠVP ZUŠ Melodie, s.r.o., ŠR 2014/2015 s. 9

²⁷ Tamtéž.

	svíčku, kolébku) <ul style="list-style-type: none"> • zvládá lehké taneční variace • umí pracovat v kolektivu s ostatními
Výtvarný obor	Žák: <ul style="list-style-type: none"> • s pomocí motivace učitele reaguje na dané motivační téma • je schopen ve výuce dodržovat základní pracovní návyky • s pomocí motivace učitele se umí zapojit do společného úkolu • modeluje jednoduché zadání • používá k vyjádření linie, tvary, barevné škály

2.6 Zlínský kraj

Ve školním vzdělávacím programu jedné ze zlínských základních uměleckých škol nalezneme výuku předmětu - Estetická výchova, který spadá do přípravného studia 1. stupně. „Výuka probíhá hravou formou a je přizpůsobena předškolnímu věku. Žák si osvojuje společná pravidla pro zdárný průběh výuky. Cílem je „osahat si“ a vyzkoušet všechny obory v rámci jednoho předmětu a v následujícím školním roce přípravného studia si zvolit své budoucí zaměření ve škole (hudební, literárně-dramatický, taneční, výtvarný obor). Studium je určeno pro žáka od 5 let.“²⁸

Tabulka č. 4 Výstupy žáka hudebního oboru přípravného studia - Estetická výchova²⁹

<ul style="list-style-type: none"> • zazpívá jednoduché písně • vytleská rytmus • pozná notovou osnovu, houslový klíč, notu, tón, vysoko - hluboko, dlouze - krátce, slabě - silně • použije nástroje Orffova instrumentáře

²⁸ Dokumenty školy – Školní vzdělávací program. *Základní umělecká škola Zlín*. [online]. [2014] [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.zus-zlin.cz/sites/default/files/upload/soubory/svp2015-8.4.pdf>

²⁹ ŠVP Základní umělecké školy Zlín s. 12

- zarecituje básničky, říkadla
- zahraje pohádky
- zatancuje jednoduché krokové variace (dupání, úkroky, výskoky, kroky)
- zapojí se do kolektivní práce
- pozná náladu hudby
- doprovodí kresbou pracovní listy
- ztvární kresbou jednoduché téma
- naučí se ovládat základní výtvarné pomůcky (lepidlo, nůžky, pravítko, pastelky)

2.7 Shrnutí

V posledních letech se rozmáhá snaha na základních uměleckých školách ke klasickým vyučovaným oborům (hudební, výtvarný, literárně-dramatický, taneční) zařadit předmět nový, který by všechny zmíněné složky přibližoval dětem předškolního věku. Na jeho základě by se pak žáci sami mohli (s pomocí vyučující/ho) rozhodnout pro nejvhodnější umělecký obor. Projekty, spojující zmíněné složky, vyučované na uměleckých školách, jsou pro rodiče s dětmi velmi atraktivní. Ti mají většinou zájem o umělecké obory, ale příležitost si je vyzkoušet chybí. Při nevhodném výběru je výuka náročná jak pro kantora, tak pro dítě. Žáka obor nebaví, domácí příprava stagnuje (případně rodiče doma dítě nutí k činnostem, které by samo dobrovolně nevykonávalo). Smysl uměleckého oboru se vytrácí a žáka rodiče po několika měsících (někdy i dříve) odhlásí. V takovém případě se stává, že dítě je tímto zážitkem ovlivněno natolik, že již ztrácí zájem o všechny umělecké obory a nemá potřebu vyzkoušet i další možnosti. Eliminaci těchto událostí řeší právě zmíněné projekty. Menší školy mají zájem o nábor nových žáků, kterým vybraný obor bude vyhovovat, proto zařazují do vyučování estetickou výchovu v různých obměnách, která se snaží u dětí podchytit talent a celkově ho umělecky rozvinout.

V základních uměleckých školách s vyšší kapacitou přijímaných žáků tyto projekty nacházíme pouze ojediněle. Způsobeno to může být tím, že mají dostatek žáků pro individuální i kolektivní umělecké obory (školu tolik netíží odchod žáků z nevhodně vybraných oborů), případně přijímají žáky starší, u kterých se předpokládá, že s vybraným

oborem jsou již seznámeni. Ve výtvarném například s sebou přinesou k zápisu své výtvary, v tanečním oznamují mimoškolní aktivity spojené s tímto oborem (taneční kroužky) a podobně.

Každá z vybraných škol přistupuje k výuce jinak. Ve většině případů jsou žáci vyučováni několika učiteli, specialisty ve svém oboru. Také časová dotace se mění, pohybuje se v rozmezí od jedné až do sedmi hodin týdně.

Hlavní myšlenka všech projektů týkajících se estetické výchovy na vybraných základních uměleckých školách je ale stejná, a to vhodný výběr uměleckého oboru pro další studium žáka předškolního a raně školního věku. Všechny zmíněné projekty jsou v začátcích, většina je již zařazena do školního vzdělávacího programu příslušné ZUŠ, ale stále se na některých školách vyučují pouze dočasně tzv. experimenty, které budou až po prokázání zájmu rodičů případně zařazeny do školního vzdělávacího programu. Z dostupných informací z webových stránek škol mají projekty estetické výchovy úspěchy, zájem se zvyšuje a v některých případech se tyto předměty řadí k nejvíce navštěvovaným.

3 Charakteristika projektu Předškolní estetická výchova

Předškolní estetická výchova se snaží o citlivý přístup a rozvíjení jednotlivých smyslových potencií u dětí předškolního věku, poskytuje prostor pro jejich vlastní vyjádření v oboru hudebním, výtvarném, literárně-dramatickém a také v tanečním. Rozvoj všestranné osobnosti by měl v dětech vyvolat příjemný pocit a naplnění z vytvořených hodnot.

3.1 Historie a vývoj projektu PEV

Před rokem 1996 se v Základní umělecké škole v Dubí II začal postupně realizovat projekt pro děti předškolního věku, který by váhajícím rodičům pomohl ve výběru vhodného uměleckého oboru. O problematiku kam a na co dítě přihlásit se začala intenzivně zajímat tamní učitelka, setkávající se s negativními reakcemi na obor zvolený rodiči. V některých případech již po prvním měsíci žáci ztráceli zájem o hru na hudební nástroj, výtvarné práce, tanec apod. Domácí příprava stagnovala a motivace v hodinách měla klesající tendenci. Učitel se vždy snažil výuku dělat jednodušší a zajímavější, ale pokud žák nejevil zájem, bylo to velice demotivující i pro samotného kantora.

Na základě průzkumu zmíněné pedagožky mezi vyučujícími a rodiči se začalo jednat o vzniku takového předmětu, který by zahrnoval v sobě všechny čtyři složky, zastoupené v základních uměleckých školách, tedy hudební, výtvarnou, taneční a literárně-dramatickou. V hodinách by se děti dále učily kolektivní práci a také estetice všedního dne.

K samotnému vzniku bylo zapotřebí dvou faktorů. Na straně jedné pedagoga a korepetitora se zájmem o vývoj nového projektu, na straně druhé kolektiv dětí. Vzhledem k velkému zájmu ze strany rodičů (což dokládají přihlašovací formuláře celkem sedmnácti dětí) již nebyl důvod nedovést tento projekt ke schválení školským úřadem. 1. dubna 1996 Základní umělecká škola v Dubí II obdržela účelovou dotaci na realizaci, která byla

schválena v rámci II. ročníku Okresního programu rozvoje základního a středního školství Radou OPRZŠ³⁰.

Předpokládaný počet žáků navštěvujících PEV byl hned v prvním roce o pět dětí překročen (další dvě se ještě dodatečně přihlásily během školního roku). Z toho můžeme usoudit, že o výuku byl velký zájem hned od počátku. Dle poskytnutých seznamů žáků³¹ Základní umělecké školy v Dubí II se průměr přihlášených dětí pohyboval okolo čtrnácti na jeden školní rok. Vzhledem k náročné práci pedagoga s kolektivem předškoláků, u kterých po celý rok sleduje vývoj v různých uměleckých oborech, se postupem času maximální počet žáků limitoval na dvanáct.

Projekt od svého vzniku procházel mnoha změnami. V roli korepetitorů se vystříдалo několik osob. Mimo jiných i současný pedagog Konzervatoře v Teplicích Jiří Knotte, který pro PEV složil hudbu ke dvěma pohádkovým příběhům Z pohádky do pohádky a O Písničce a Flétničce. Část vystoupení dětí použil tehdy i na svém úspěšném absolventském koncertu. Do role učitele PEV se mohli vžít i další studenti konzervatoře v rámci pedagogické praxe k předmětu didaktika přípravné hudební výchovy a nauky.

PEV neprocházela pouze personálními změnami, ale také rozvržením hodin v týdnu. Z počátku byla výuka stanovena na dvě (spojené) vyučovací hodiny, trvající devadesát minut. Posléze se hodiny rozdělily. Výtvarnou část měly děti v jiný den a v jiné učebně než část hudební, taneční a literárně-dramatickou. Toto záměrné rozdělení mělo předcházet nesoustředěnosti dětí na všechny umělecké obory, které se v projektu objevovaly. V současnosti se pedagožka PEV vrátila zpět k nedělenému vyučování, protože v něm spatřuje další možnosti přípravy dětí na školní docházku. Hodiny od sebe dělí pouze přestávka na svačinu, která patří také ke všednímu dni školáka.

Z dostupné dokumentace a mapování předmětu můžeme zjistit, že se změny týkaly i oblasti výtvarných a pohybových technik. Během prvního roku existence PEV vyučující tvořila přípravy z hodiny na hodinu (pozorovala reakce dětí na určitá témata a techniky). S dětmi předškolního věku se setkávala ve své dosavadní pedagogické praxi pouze v roli vypravěče na výchovných koncertech základní umělecké školy. Proto s výtvarným a literárně-dramatickým oborem pro předškoláky se seznamovala ve svém volnu.

³⁰ OPRZŠ - Okresní program rozvoje základních a středních škol

³¹ Seznamy žáků PEV ZUŠ v Dubí II: 1996/1997 – 17 žáků; 1997/1998 – 12 žáků, 1998/1999 – 13 žáků, 1999/2000 – 14 žáků, 2000/2001 – 17 žáků a dále.

Postupem času, kdy se setkávala s odborníky v daných oborech, vnášela do hodin nové techniky, které děti předškolního věku bavily a zároveň rozvíjely jejich jemnou motoriku, kreativitu, smysl pro krásu a v neposlední řadě umělecké cítění.

Vzhledem k technickému vývoji je nutné podotknout, že i v této oblasti předmět procházel změnami, ne vždy k lepšímu. Kolem roku 1996 děti navštěvující hodiny PEV neměly ani ponětí co je to tablet, mobilní dotykový telefon, iPod apod. Počítač znal jen zlomek žáků, protože ho doma mělo jen málo rodin. Dnešní děti nové technologie zařazují i do kreseb na volné téma. V tomto případě nikde nespátřujeme nic špatného, ovšem jsou mezi předškoláky tací, kteří sice umí zacházet s tabletem, mobilním telefonem apod., ale nezvládají správné držení tužky. Přibývá více logopedických vad, hlavně u dětí, kterým pohádky vypráví elektronický plyšový medvídek místo rodičů či prarodičů. Tam už spatřujeme negativní vliv technologií, rodiče se na ni spolehnou a jdou odpočívat, případně odchází do práce. Dnešní uspěchaná doba pohlcuje jejich čas, který by měli věnovat svým dětem.

V hodinách PEV se vyučující setkala i s několika zásadními problémy, které díky pozorovacím schopnostem a správné komunikaci s dětmi odhalila. Jednalo se o oblasti specifických poruch (například hyperaktivitu), zdravotních obtíží (neléčené zdravotní problémy) až po problematiku výchovnou (týrání dítěte). V případě zjištění i drobných vad a zvláštností v chování žáků, informovala vždy pedagožka vedení školy a posléze i zákonné zástupce.

Náročnost výuky se dle učitelky nezvyšuje. Používá stále stejné metody učení, které ovšem doplňuje o nové poznatky získané z navštěvovaných seminářů či ze samotné historie projektu (to co se osvědčilo a na co žáci pozitivně reagovali). Básničky a písničky se v hodinách děti učí obdobným způsobem jako před devatenácti lety.

Co ovšem zůstává v každém ročníku stejné, jsou dominantní žáci. Již u předškoláků můžeme pozorovat jednotlivé děti, které jsou svými vrstevníky různě akceptovány. Mezi nejoblíbenější žáky patří ti s nadprůměrnou sociální inteligencí, s dobrými komunikačními schopnostmi, umějí ostatní přesvědčit bez použití agrese. I v hodinách PEV pozorujeme vůdčí typy, organizují hry ostatním, rozdávají role, dokáží také vytvářet a měnit určitá pravidla (nejen probíhajících her). V tomto věku je ale stále přirozenou autoritou dospělý (v případě hodin PEV učitelka). Pozice ve třídě u dětí předškolního věku jsou obdobné

jako u žáků základních škol. Nalézáme zde zmíněné alfa pozice (přirozený vůdce), beta (vědátor), gama (většina dětí) a velmi ojediněle omega pozici tzv. outsidera.

„Podívejme se na utváření vedoucí role ve vrstevnické skupině z vývojového hlediska. V kolektivu školní třídy se vytvářejí neformální vztahy, které jsou s přibývajícím věkem dětí stále více strukturované a stále méně závislé na postojích dospělých. Zatímco v předškolním věku a na počátku školní docházky učitel/ka má velké možnosti ovlivňovat postoje dětí vůči sobě navzájem, na druhém stupni již funguje skupinová dynamika většinou zcela spontánně a často je „šéfem“ třídy ten, kdo dokáže své názory prosazovat i vůči dospělé autoritě.“³²

Také se nemění pomoc rodičům, spočívající v rozpoznání talentu dětí, které se během roční docházky projeví v různých oborech. Pedagog sleduje práci všech dětí a v závěru školního roku vypracuje na každého žáka posudek, ve kterém se rodiče dozví o silných a slabších stránkách svého dítěte.

3.2 Obecné předpoklady dětí předškolního věku k činnostem PEV

Jednou z důležitých etap ve vývoji dítěte je předškolní věk. V tomto období opouští bezpečné rodinné zázemí a vstupuje do dětského kolektivu, kde navazuje kontakt se svými vrstevníky. Skupina vrstevníků je pro socializaci dítěte velice důležitá. Osvojuje si mnohé návyky, vlastnosti a postoje, které si s sebou nese do dalšího života. Učí se společenskému chování, spolupráci, smát se a prožívat strach i smutek. „Pátý a šestý rok života dítěte je obdobím přípravy na práci ve škole. Jsou dána kritéria, která by mělo dítě před vstupem do základní školy zvládnout. Jedná se o soubor dovedností, předpokladů v oblasti tělesné, rozumové, mravní, pracovní a estetické. Je to tzv. školní zralost, která je ovlivněna úrovní rodiny i možnými zděděnými činiteli.“³³

V případě PEV nejsou stanoveny žádné požadavky, které by uchazeč musel splnit. Vyučující pouze děti při zápisu požádá o předvedení toho, co umí. Nezáleží na tom, z jaké oblasti to bude. Dětem nezádává úkoly, co mají předvést, zatleskat, zazpívat a podobně.

³² CHALOUPKOVÁ, E. „*Předškolní estetická výchova*“ v ZUŠ v Dubí. Teplice, 2008. Absolventská práce. Konzervatoř Teplice. s. 9

³³ Tamtéž, s. 10.

Nechá to zcela na nich, „čím by chtěly paní učitelku ohromit“. PEV není předmětem, do kterého by dítě muselo přijít s již rozvinutými schopnostmi k daným uměleckým oborům (jak je tomu u některých projektů v jiných základních uměleckých školách). Žáci se s nejrůznějšími činnostmi mohou seznamovat až v průběhu hodin PEV. Do výuky pedagožka zařazuje i hry, které tvoří jednu z hlavních činností dítěte v tomto období. Současné předškolní vzdělávání klade velký důraz na hru dítěte. Proto je ve větší míře zastoupena v mateřské škole. PEV se zaměřuje na rozpoznání talentu u žáků v oblasti umělecké, je konkrétněji zaměřena na vyučované čtyři složky v základní umělecké škole (hudební, výtvarnou, taneční a literárně-dramatickou), hry jsou tedy vybírány dle vhodné tematiky. Rozvíjejí hrubou a jemnou motoriku, grafomotoriku a kresbu, myšlení, zrakové, sluchové a prostorové vnímání, matematické představy, řeč a komunikaci, sociální dovednosti a v neposlední řadě také sebeobsluhu a samostatnost.

Jediným omezením PEV je maximální počet přijatých žáků na jedno pololetí. V současné době je to dvanáct žáků. Počet je limitován z důvodu kvalitní výuky, založené také na individuálním přístupu pedagožky, který nelze již efektivně aplikovat při více dětech v hodině. Vše vychází z dlouholeté praxe a experimentů vyučující.

3.3 Pedagožka PEV

Učitelka v tomto předmětu zaměřuje svůj profesní výkon na celostní rozvoj žáků předškolního věku na rozdíl od pedagogů vyšších stupňů škol, kteří si odborný předmět vybrali, vystudovali a následně ho vyučují. I tito kantoři většinou zvládají situace výchovného charakteru. Učitelka PEV zachycuje projevy dětských dispozic (nadání, zájmy), ale také upozorňuje rodiče a snaží se v hodinách o nápravu vývojových nebo vznikajících poruch (obdobně jako učitel/ka v mateřské škole).

Profesní šíře a kvalita činností pedagožky souvisí s tím, že má působit a vzdělávat tak, aby schopnosti a dovednosti dětí byly rozvíjeny v nejširším rozsahu jejich možností. Očekává se, že má dostatek informací a vědomostí o dětech předškolního věku. Dokáže vytvořit vhodné podmínky, ve kterých žáci budou mít dostatek prostoru se projevat v několika uměleckých oborech, dokáží se zájmem a porozuměním reagovat na pokyny vyučující.

Pedagožka PEV rozvíjí počáteční zájmy dětí, talentové předpoklady a nadání. Nabízí žákům kvalifikovanou podporu ve zmíněných uměleckých oborech. Dětem připravuje podnětné prostředí v uvedených směrech, aby mohly v pozdějším věku na tyto základy navázat. Z toho vycházíme, že pedagog PEV musí mít dostatečné znalosti z esteticko-výchovných oborů, didaktiky a psychologie vzhledem k předškolnímu věku.

Znalosti z pedagogické diagnostiky jsou třeba u každého učitele. I v kolektivním předmětu jako je PEV vyučující rozpozná jisté odchylky od běžného vývoje jedince. Přínos pro rodinu i dítě je poskytnutí rady, kam se mohou rodiče obracet v případě nějakého problému (psychologové, logopedové, pedagogicko-psychologické poradny apod.). V některých případech nahrazuje pedagožka PEV učitele/ku z mateřské školky. Výjimečně se stává, že dítě nenavštěvuje mateřskou školku a rodiče neví o některé z vad, které žák má. V tomto případě je nutné o tom zákonné zástupce včas informovat.

Práce s předškolními dětmi vyžaduje i další nezbytné osobnostní předpoklady pedagoga, a to tvořivost, komunikativnost, trpělivost, pozitivní přístup, kreativitu a další. Důležitá je volba vhodných kognitivních podnětů, které děti zvládnou dle svých možností či je přesahují vhodně zvolenými činnostmi (paměť, hudební cítění, emocionální a smyslové vnímání, rozvoj řeči, myšlení). Pedagožka PEV vybírá a vhodně připravuje aktivity, volí určité metody, kterými do výuky začleňuje jednotlivé čtyři složky v souvislostech tak, aby se staly pro děti přínosem a vyvolaly v nich zájem o hlubší poznávání, učení.

Přístup pedagožky PEV je zakotven v demokratickém stylu práce. Tedy nedirektivní přístup (akceptace, empatie, autenticita, facilitace apod.).

Příklad nevhodné pedagogické komunikace:

„Až budeš hrát na flétničku stejně jako Barunka, tak Tě vyberu na vystoupení.“

„To sluníčko na obrázku musí být žluté, žádnou jinou barvu nesmíš použít.“

„Dokud se nenaučíš tu básničku, nebudeš s ostatními dětmi hrát hru o písničkách.“

Vyučující musí respektovat dítě jako „rozvíjející se osobnost s jeho tvořivostí i možnostmi se už v tomto věku rozhodovat a nést odpovědnost za své následné jednání“.³⁴ Přistupuje k dětem bez předsudků, nerozlišuje a nehodnotí je podle příslušnosti k odlišným etnickým skupinám, „neškatulkuje“.

Pedagožka PEV se snaží navazovat pozitivní vztahy s dětmi i jejich rodiči, směřuje je k přijetí PEV a základní umělecké školy jako místa pro zajímavé a nevšední poznávání uměleckých oborů. Seznamuje děti nejen s uměleckými obory, ale také s estetikou všedního dne, což je na základních uměleckých školách spíše výjimkou. Citlivě a s porozuměním vnímá individuální stavy svých žáků. Důležitá je také podpora a vhodné působení na případné vývojové nedostatky.

3.4 Školní vzdělávací program a forma výuky PEV v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh

V současné době se Předškolní estetická výchova vyučuje již pátým rokem v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh. Samotné výuce předcházela konzultace pedagožky s mnoholetou praxí spojenou s tímto projektem a ředitelkou zmíněné školy o vhodnosti a možném zařazení PEV do výuky. Vzhledem k úspěchům v minulosti na předchozím působišti lektorky a fotografické dokumentaci s přiloženými reakcemi rodičů, se projekt stal součástí učebních osnov a posléze také Vizí školy ve školním vzdělávacím programu.

Vize školy³⁵

Prostřednictvím výuky v projektu PEV (Předškolní estetická výchova) nabízet rodičům a jejich dětem možnost v delším časovém intervalu absolvovat výuku ve všech vyučovaných oborech a následně si tak vybrat tu adekvátní, nejzajímavější, pro kterou má dítě předpoklady.

³⁴ PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika: Učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. 1. vyd. Praha : Portál, 2013. s. 62 ISBN 978-80-262-0495-4.

³⁵ ŠVP ZUŠ Václava Vačkáře Zbiroh ŠR 2014/2015

Učební osnova vyučovacího předmětu³⁶

Cílem vyučovacího předmětu Předškolní estetická výchova je hravou formou seznámit žáky se základy všech čtyř oborů (hudební výchova, taneční výchova, dramatická výchova, výtvarná výchova), které se vyučují v ZUŠ. Výuka probíhá po dobu 1-2 let.

Tabulka č. 5 Výstupy žáků PEV

1. ročník Žák <ul style="list-style-type: none">• zvládá základy pohybové (rovná chůze, skoky, postoj, klek, leh)• zvládá základy výtvarných technik (trhání, stříhání, lepení, vybarvování, modelování)• zvládá základy dramatické výchovy (samostatné vyprávění, síla hlasu, paměť, správná artikulace)• zvládá základy hudební výchovy (zpěv lidových, umělých písní, hudební paměť, opakuje jednoduché rytmické útvary) <p>Závěr pololetí je uzavřen veřejným vystoupením.</p>
2. ročník Žák <ul style="list-style-type: none">• zvládá složitější výtvarné techniky (malování, kreslení, stříhání, práci s dalšími materiály např. vlna, textil apod.)• zvládá složitější techniky dramatické výchovy (samostatný i kolektivní přednes, síla hlasu, paměť, pomalá artikulace slov)• zvládá složitější techniku taneční a pohybovou (spojení zpěvu s pohybem, vlastní pohybová improvizace na dané téma pochod, valčík, polka - dvoudobý a třídobý krok)• zvládá složitější hudební techniky (samostatný projev – zpěv písně lidové i umělé, opakování rytmických cvičení, hudební paměť) <p>Závěr pololetí je uzavřen veřejným vystoupením.</p>

Předmět PEV má časovou dotaci dvě vyučovací hodiny týdně.

3.4.1 Průřez vyučovací hodinou

Po příchodu do učebny se děti usadí do školních lavic (není zde ještě nutné striktně dodržovat zasedací pořádek, a proto si děti vybírají místo podle sebe). Vyučující je hned v úvodu seznámí s tématem následujících dvou vyučovacích hodin a navodí příjemnou atmosféru dialogem s dětmi o všedních věcech. Dále naváže na minulé hodiny a společně

³⁶ ŠVP ZUŠ Václava Vačkáře Zbiroh ŠR 2014/2015

si zopakují básničky, písničky a nové pojmy, týkající se pololetního tématu (např. O Písničce a Flétničce, kde se děti učí základním hudebním pojmům: houslový klíč, nota, notová osnova, repetice, takt apod.).

Po úvodním opakování přichází část výtvarná. Děti si přinesou ze skříně svůj pojmenovaný kufřík s výtvarnými pomůckami, které se během výuky učí rozpoznávat (pastelky, voskovky, křídly, vodové a temperové barvy, štětce, lepidlo, nůžky, barevné papíry, čtvrtky, obyčejné tužky a další). Paní učitelka žákům oznámí, co si mají na lavici připravit a s čím budou v hodině pracovat. Zbytek věcí se nechá v pracovním kufříku a uloží se na kraj lavice případně na zem. Dále děti odevzdávají na stůl vyučující svůj podepsaný notýsek, ve kterém po každé dvouhodinové výuce naleznou všechny básničky a písničky, které se v hodinách společně učily.

Zřídka kdy nalezneme mezi žáky někoho, kdo by pracoval se svou fantazií na základě několika informací, podaných vyučující. Proto slouží dětem pro inspiraci z počátku vhodná předloha, kterou si pedagožka dopředu připraví (vyrobí). Například při tvorbě notové osnovy s notami z vlny a papíru, je třeba potřebné tvary „nacvičit“ a seznámit se s používaným materiálem. K tomu slouží pracovní listy, na kterých si děti vše vyzkouší. Kreslení noty, vystřížení a nalepení „nanečisto“. Také s klubkem vlny se žáci zabaví a zapojí svou představivost. Zavřou si oči (může se použít i šátek) a hmatem poznávají, co jim vyučující vložila do rukou a jakou to má asi barvu. Po tomto tréninku již mohou děti pracovat na finálním výtvaru, který se následně použije při závěrečném vystoupení žáků PEV. V příloze této diplomové práce jsou ukázky konečných výtvarů dětí z Předškolní estetické výchovy.

Během výtvarných činností vyučující prochází mezi dětmi a pomáhá nejmenším s obtížnějšími úkoly (např. vystříhování u čtyřletých, kde by mohlo hrozit nebezpečí úrazu). Rychlejší žáci během volného času dostávají úkoly například z pracovních sešitů Gabriely Droppové.³⁷ Tento druh učení, kdy zábavnou formou malují bez přílišného tlaku na pastelky nejrůznější tvary (kolečka, trojúhelníky, kostky a další), se dětem líbí a zároveň rozvíjí jejich grafomotorické dovednosti.

³⁷ DROPPOVÁ, G. *Pastelkami čaruju, aneb, Rozvíjení grafomotorických dovedností dětí předškolního věku jako příprava na psaní v základní škole pro 4-5-ti leté děti*. Český Těšín : Poradce, 2003. 24 s. ISBN 80-86674-16-9.

Během práce se učitelka vyptává žáků, kde se již se zadaným tématem setkali, co všechno o něm ví (například při tvorbě vatové ovečky děti vyprávějí, kde se s ní setkaly, čím se taková ovečka živí, jakou může mít barvu, kde žije apod.). Ve výtvarné části je třeba také chvíle ticha, při které se žáci soustředí pouze na své „dílo“. Někdy vyučující volí vhodně vybranou hudbu, kterou dětem k malování pustí.

Po ukončení výtvarné části PEV mají žáci přestávku na svačinu. V tuto chvíli je třeba zopakovat základní hygienické návyky. Úklid pracovního místa (závěrečné otření lavice provádí vyučující), mytí rukou mýdlem (v některých případech antibakteriálním ubrouskem na přání rodičů), a to před i po jídle. V této oblasti je třeba důslednosti, protože se děti často snaží tento úkon obejít a ruce si nemyjí. Svačinku mají žáci připravenou z domova ve svačinovém boxu či mikrotenovém sáčku, dále si nosí látkový nebo papírový ubrousek, na který si jídlo položí. I o této přestávce se vyučující snaží děti motivovat ke společenskému chování při jídle (nemlaskají, nehovoří s plnými ústy, nekřičí, nedotýkají se spolužáků během konzumace apod.).

Po přestávce se děti přesouvají do tanečního sálku, kde je k dispozici korepetitorce klavír a dětem koberec a zrcadlová stěna. Zde se prolínají další tři složky Předškolní estetické výchovy (hudební, taneční a literárně-dramatická). Před každým nácvikem písní, tanečků a básniček, se vyučující s dětmi nejprve dostatečně protáhne a procvičí všechny části těla za doprovodu líbivých melodií korepetitorky (případně žáků klavírního oddělení, kteří si touto činností osvojují improvizaci či hru lidových písní v různých tóninách). Jednou z oblíbených pohybových her dětí PEV je ztvárnění zvířátka, které připomínají hrané tóny na klavír nebo hra „Štronzo“, kdy klavíristka hraje lidové písně a v okamžiku zastavení děti „zkamení“ uprostřed pohybu, který v danou chvíli prováděly (ohnutí, klek, leh, stoj apod.). V pohybové části se používají také hry s improvizací, která je vhodná i pro nejmenší žáky.³⁸ Rozvíjí smysl pro rytmus, pohybovou koordinaci, spolupráci, schopnost spontánně vyjadřovat vlastní emoce a podobně. Při této části s žáky vyučující trénuje různými metodami³⁹ i správné dýchání, protože je známo, že vysoké procento lidí dech

³⁸ Například hra se šátkem. Vyučující stojí před dětmi, za jeden cíp drží barevný šátek a dělá s ním různé pohyby. Děti si představují, že jsou právě tím šátkem a snaží se ho napodobit (kývají se do stran, vpřed a vzad, využívají rukou a nohou...)

³⁹ Jeden ze cviků používaných v hodinách PEV: Výchozí pozice pro nácvik správného dýchání je převážně leh na zádech s pokrčenými spodními končetinami. Následuje hluboký nádech nosem až „do břicha“. Nejčastěji mají žáci na bříšku oblíbenou knížku nebo svou ruku a dechem se ji snaží nadzvednout, přičemž neodlepují od země bedra. Při dlouhém výdechu tisknou bedra k podložce. Obměna nastává výměnou knihy za sousedovu ruku. Děti jsou k sobě velmi kritické a hned vyučující pozná, který „soused“ dýchá špatně.

podceňuje a používá pouze dýchání povrchní, což ovlivňuje přísun kyslíku do těla. Hlubokým dechem děti získávají vitální energii, kterou upotřebí v následujících činnostech PEV.

V dnešní době „fastfoodů“, které již spatřujeme i v malých městech, je pro děti pohyb velice důležitý a pro zdravý životní styl nezbytný. Často se také na školách objevují krámky s občerstvením, kde si děti mohou kupovat palačinky, tousty, bagety, čokolády a jiné, v čemž je podporují i rodiče tím, že dostávají pouze peníze na svačinu. Za co je utratí, už pak nikdo nekontroluje, a tak přibývá více obézních dětí s nepříliš kladným vztahem k pohybu a také ke konzumaci ovoce a zeleniny. Je třeba děti „zvednout ze židlí“, v pozdějším věku bude přibývat sedavých činností a žáci by měli kopírovat návyky z dřívější doby, tedy pravidelně cvičit, případně se věnovat tanci. Proto pohybová složka je v dostatečné míře zastoupena i v hodinách PEV.

Po úvodním rozcvičení vyučující přechází k nácvičce písničky a básničky k připravenému tématu. Korepetitorka zahraje nejdříve celou píseň bez zpěvu. Při opakování již pedagožka zpívá, aby měli žáci představu, co se budou učit. Posléze se děti přidávají a po kratších úsecích zpívají melodii s vyučující na libovolnou slabiku (ještě bez textu). Společně si ji potom několikrát přeřikají a povídají si, o čem písnička je. V závěru se spojí text i melodie. Je důležité si zopakovat všechny písničky a básničky také z předchozích hodin. Po nácvičce písničky se přechází k pohybové složce, která se přidává v další hodině (po týdnu). Děti píseň již perfektně umí a mohou se soustředit na doprovodnou choreografii. Všechny prvky předvede učitelka a děti ji napodobují.

Po několika setkáních již vyučující dává dohromady část připravovaného vystoupení a děti zapojují k dosavadním aktivitám další umělecký obor, a to literárně-dramatický. Začíná se nacvičovat závěrečná pohádka, v níž děti předvedou vše, co se během jednoho pololetí naučily. Obrázky z výtvarné části slouží jako kulisy (případně jsou celoročně vystavovány u učebny PEV na ploše k tomu určené).

Všechny uvedené činnosti mají podíl na celkovém rozvoji dítěte. Nejen v oblasti umělecké. Například rozvoj hudebního sluchu napomáhá lepší vnímavosti při učení se cizího jazyka. Při zpěvu dochází k důkladnějšímu okysličování, tím se zvětšuje dechová kapacita plic. Dále pěvecké aktivity napomáhají při léčbě koktavosti a v neposlední řadě aktivují činnost hlasivek a mají význam při rozvoji řeči. Pomocí uměleckých činností

rozvíjí žáci PEV mimo jiné smysl pro fantazii, komunikační dovednosti, tvořivost, týmovou spolupráci, zodpovědnost, vzájemný respekt a toleranci. Výtvarný projev má schopnost vyjádřit emoce, které se v žácích probouzí poslechem určité hudby.

3.4.2 Ukázka veřejných vystoupení

Již v počátcích realizace projektu PEV uvažovala vyučující nad zakončením pololetí ve formě veřejného vystoupení, ve kterém by žáci předvedli výsledky ze všech čtyř zmíněných oborů. Bylo třeba vymyslet nepřiliš náročný program, aby ho všechny děti bez obtíží zvládly, což se v prvním půlroce fungování PEV podařilo. Učitelka vytvořila postupem času šest pohádek, které se až do současnosti po určité době opakují. Každý pohádkový program má jinou náročnost. Je tedy třeba ho vhodně vybrat pro danou skupinu žáků. Proto se v úvodních dvou hodinách vyučující nejprve s dětmi seznamuje a zjišťuje jejich potenciál v různých činnostech.

Pohádka o dvanácti měsíčkách

První pohádka byla veřejně předvedena 4. prosince 1996 v sále lázeňského domu Beethoven v Teplicích. Vzhledem k vyššímu počtu dětí ve třídě, musely být některé měsíce zastoupeny dvěma dětmi. Na kostýmech se pracovalo společně v hodinách PEV a také z části doma s rodiči. Každý žák měl svůj symbol, představující jeden z dvanácti měsíců kalendářního roku. Na výrobu kostýmů byly použity bílé nastříhané pruhy z prostěradel s otvory pro hlavu, na kterých se temperami namaloval obrázek v přední i zadní části. Součástí kostýmu byla také čelenka se stejným symbolem (například беруška, lesní jahody, list ze stromu, vločka a podobně).

Každý žák uměl nejen svou básničku a písničku s tématem daného měsíce, ale také všechny ostatní. V případě onemocnění některého z dětí, se jeho sólový výstup nahradil společným přednesem či zpěvem. Celé vystoupení bylo doplněno několika tanečky. V úplném závěru děti odnesly rodičům dárek k Mikuláši, který obsahoval všechny výtvarné práce za celé pololetí.

Z řad rodičů přicházely jen pozitivní ohlasy. Děti se při tomto čtyřicetiminutovém vystoupení chovaly ukázněně. Pečlivě naučené texty a kvalitní doprovod spolu s podporou vyučující ve formě „nápovědy“ utvořily příjemnou předvánoční atmosféru. Žáci předvedli výborný výkon, za který byli odměněni velkým potleskem. Posléze v Severočeských novinách vyšel článek, kde autor informoval veřejnost o pestrém pásmu pohybově ztvárněných písniček a básniček dětí z nového projektu PEV.⁴⁰

Pohádka o smutném kašpárkovi

V Tereziných lázních v Dubí dne 2. června 1997 představily děti z PEV pohádku druhou, jejíž autorkou je sama vyučující tohoto projektu. K představení si již žáci v hodinách PEV zvládli vyrobit i kulisy.

Pohádka se odehrávala v jednom dalekém království, kde všichni byli smutní. Nikde se neobjevily veselé barvy, vše bylo temné a bledé. Jednoho dne se zámecký kašpárek rozhodl, že se vydá do světa hledat veselou písničku. Do ranečku si dal pár buchet a šel. Po dlouhé a úmorné cestě si chtěl chvíli odpočinout na zeleném paloučku. Lehl si a tvrdě usnul. Zdálo se mu, že kolem něj leze šnek, za ním se objevila veverka, koníček, motýl a další zvířátka. Všichni ale zpívali velice smutné písničky. Tu se najednou probudil a zjistil, že to nebyl jen sen. Vysvětlil všem v lese, proč se vydal do světa a co hledá. Zvířátka se rozhodla, že půjdou dále s ním. Když už se připravili všichni k odchodu, z kraje lesa se ozvalo slaboučké pípání, které se přibližovalo a postupně měnilo na krásnou písničku. Zanedlouho kašpárek uviděl malé žluté kuřátko, které si zpívalo po cestě veselou písničku. Na všech tvářích se ukázal úsměv a poprosili kuřátko, zda by je písničky nenaučilo. Všichni se chytli za ruce a prozpěvovali si. Šťastný kašpárek se rychle vydal na cestu zpět, aby mohl společně se zvířátky celé království naučit se smát a vesele si zpívat.⁴¹

Na konci druhého pololetí tímto výstupem děti ukončily první školní rok, ve kterém se PEV vyučovala. Po vystoupení byla k dispozici u východu Kronika PEV, do které zapisovali rodiče své postřehy, dojmy a poděkování. Vzhledem k vysoké návštěvnosti se v knize objevilo mnoho zápisů, ze kterých bylo zřejmé, že předmět splnil veškerá očekávání.

⁴⁰ CHALOUPKOVÁ, H. *Kronika I. PEV*. Soukromý archiv Mlečice 1996-2009 (nepublikovaná práce)

⁴¹ Tamtéž.

Šest dětí, které ještě v roce 1997/1998 nešly do základní školy, pokračovalo dále v PEV, z nichž dvě začaly navštěvovat současně hudební obor (hru na zobcovou flétnu). Po závěrečné konzultaci rodičů s vyučující byli další tři žáci zařazeni do výtvarného oboru, dvěma byl doporučen taneční a pěti obor hudební. Jedno dítě nepokračovalo v žádném uměleckém oboru.

Z pohádky do pohádky (Večerníček)

Desetiminutové hrané či kreslené pohádkové příběhy se již od roku 1965 každou neděli dostávaly na obrazovku Československé televize, později v roce 1973 se již Večerníček stal každodenním kamarádem dětí. Kluk v papírové čepici, jehož autorem byl akademický malíř Radek Pilař, uváděl každý večer jednu z pohádkových epizod. Mezi nejoblíbenější patřily postavičky z lesa Řáholce (Rumcajs, Manka a Cipísek), Krteček, Křemílek a Vochomůrka, Bob a Bobek, Maková panenka a motýl Emanuel, Rákosníček a další.

A právě tento Večerníček se stal námětem další z pohádek PEV, která patří mezi nejoblíbenější. Hudbu k této pohádce složil Jiří Knotte, tehdejší student Konzervatoře v Teplicích.⁴² Premiéra jeho písniček pro děti proběhla 15. června 1998 v prostorách budovy Tereziných lázní v Dubí. Koncertní sál se stal na čtyřicet minut rejem pohádkových postaviček z oblíbených Večerníčkových příběhů.

Každý žák si postupně v hodinách PEV vyrobil s pomocí vyučující masku přidělené postavy. V některých případech se zapojili i rodiče. Žáci z výtvarného oboru připravili část kulis. Ostatní již bylo na dětech a pedagožce z PEV. Pohádkové melodie se děti překvapivě rychle naučily, ačkoliv patřily ke složitějším, harmonicky propracovaným písním s častými tóninovými skoky a modulacemi. Přidané taneční kroky dokreslily pohádkovou atmosféru vystoupení. Z veliké kartonové obrazovky postupně vyskakovaly postavičky zmíněných oblíbených pohádek. Každá z nich měla připravenou básničku a písničku za doprovodu korepetitora. Tentokrát vystoupení kromě rodičů navštívili i lázeňští hosté.

⁴² Viz. kapitola 3.1, odstavec pátý

O Písničce a Flétničce

Tato pohádka byla napsána pro konkrétní dvě žákyně PEV, které vynikaly ve hře na zobcovou flétnu. Jedna představovala Písničku a druhá Flétničku. Ostatní děti recitovaly a zpívaly o notové osnově, houslovém klíči, repetici a dalších hudebních pojmech. Také se v daném pololetí naučily názvy not (c1 – c2) a jejich hodnoty (celá, půlová, čtvrtová, osminová). Ve výtvarné části si děti vyzkoušely zapouštění barev do klovatiny, vytrhávání not z barevných papírů, vystřihovánky not půlových, lepení notové osnovy, kreslení houslového klíče a další.

V úvodu pohádky se seznamuje Písnička s Flétničkou a navzájem se pomocí kamarádů (houslového klíče, repetice a dalších) učí nové písně a hru na flétnu. Ostatní například Písničce ukazují s rukou na břicho správné dýchání. Rozhovory mezi hlavními postavami doprovází krásné úpravy písní, doplňované básničkami s hudební tematikou.

Oblečení všech dětí je bílé, mají kolem krku na stuze pověšený obrázek, který znázorňuje představující hudební symbol. Písnička s Flétničkou jsou oblečeny v barevných šatech, aby se od ostatních odlišily. Poprvé tuto pohádku mohli diváci vidět 13. 12. 1999 v Tereziných lázních v Dubí.

Barvy kolem nás

Vše, co máme kolem sebe, co nás obklopuje, má svou barvu. Děti z PEV se učí poznávat barvy formou hry. Hlavní postavou je malíř, který ke své práci barvy potřebuje. Umí je také správně pojmenovat a může tedy dětem nabídnout, že si společně namalují jeden velký obraz, sestavený z nejrůznějších věcí, zvířátek, rostlin a podobně. Na připravenou tabuli děti přikládají malé obrázky, vytvořené ve výtvarných částech PEV. Během této činnosti probíhají rozhovory mezi malířem a jednotlivými dětmi. Například zda je střecha domu zelená nebo tráva fialová. Žáci vždy správně odpovídají a případně malíře opravují. Každý z nich má na sobě oblečení v jedné barvě, kterou si vybrali při úvodním rozdělování rolí. K ní se vztahuje tematicky básnička a písnička, kterou během vystoupení žáci sólově či skupinově zarecitují a zazpívají. Při dokončení obrazu si všichni společně zatancují v doprovodu písně o tom, že svět je plný barev, které už znají. Premiéru tato hra měla v sále Základní umělecké školy v Dubí II v červnu roku 2002.

Květinová pohádka

Poslední pohádkou si žáci PEV osvojují názvy a barvy květin. Během pololetí, kdy děti nacvičují na vystoupení, každý z nich dostane květinu, o kterou se musí starat (zalévat ji, otrhávat uvadlé lístky apod.). Pohádkový příběh o zahradníkovi, který se s krtkem, za pomoci sluníčka, snaží zaplnit svou zahrádku krásnými květy, měl premiéru v sále Základní umělecké školy Václava Vačkáře Zbiroh v červnu 2013.

Děj celé pohádky je podbarven tóny klavíru (hraje korepetitor, případně žáci klavírního oddělení). Stejně jako v ostatních pohádkách mají děti vyrobené kostýmy s motivem přidělené květiny, na kterých pracovaly v hodinách PEV. Během nácviku na vystoupení se učí básničky, písničky a tanečky s tematikou různých květin (konvalinka, slunečnice, tulipán a dalších jedenáct druhů). Konec celého představení uzavírá společně zazpívaná píseň Travička zelená, se kterou pomáhají i diváci.

Kulisy a jednotlivé obrázky květin vyrábějí žáci PEV během celého pololetí. Děti používají nejrůznější techniky (kresbu vodovkami, tužkou, pastelkami, vytrhávají z barevných papírů, vystřihují, lepí, zapouštějí barvy do látky či klovatiny a podobně). V každé hodině využijí jinou techniku, aby závěrečné představení mělo pestrou výzdobu.

4 Výzkumná část

4.1 Předmět a cíl výzkumu

Předmětem výzkumu této diplomové práce byl konkrétní projekt s názvem Předškolní estetická výchova, který již devatenáctým rokem pomáhá dětem v předškolním věku a jejich rodičům v oblasti volby uměleckého oboru na základní umělecké škole.

Cílem výzkumu bylo zjistit jeho funkčnost a efektivnost. Dále zjištění postojů a názorů vyučující a také ostatních pedagogů na tento projekt, kteří pracují v základní umělecké škole a přicházejí do kontaktu s žáky absolvujícími PEV. V neposlední řadě se výzkum zabývá i reakcemi rodičů a samotných žáků, kteří PEV navštěvovali. V čem obecně spatřují přínos tohoto projektu a zda by měl být v této podobě i nadále součástí školního vzdělávacího programu, případně zvážit rozšíření PEV do dalších základních uměleckých škol.

4.2 Hypotézy

- Žáci, kteří absolvovali Předškolní estetickou výchovu, jsou připravenější a snadněji se adaptují v individuální i kolektivní výuce bez rodičů oproti dětem, které do základní umělecké školy přišly z mateřské školky nebo z domácího prostředí (nenavštěvovaly mateřskou školku).
- Nejenže Předškolní estetická výchova motivuje žáky k zájmu o umělecké obory a v závěru docházky umožňuje získat potřebné informace, vedoucí k výběru vhodného oboru k pozdějšímu studiu na základní umělecké škole, ale také připravuje děti ke studiu na základní a základní umělecké škole (školní prostředí a povinnosti).
- Učitelé kolektivního a individuálního oboru vnímají a spatřují rozdíly mezi žáky nově přijatými do základní umělecké školy a mezi žáky absolvujícími PEV v ZUŠ.

- Předškolní estetická výchova je vhodným doplněním školního vzdělávacího programu na základních uměleckých školách.

4.3 Metodika a organizace výzkumu

Mezi zvolené metody výzkumu jsem zařadila pozorování subjektů, dotazníky a rozhovory. V minulých dvou letech jsem se pravidelně účastnila hodin PEV a všech vystoupení, kde jsem pozorovala a zaznamenávala vývoj subjektů navštěvujících tento projekt. Během školního roku 2013/2014 v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh jsem požádala rodiče žáků Předškolní estetické výchovy o vyplnění dotazníku, zaměřeného na hodnocení projektu PEV. Stejnou formou jsem ve školním roce 2014/2015 zjišťovala názory a postoje pedagogů vůči projektu PEV. V závěru dotazníku mohli učitelé připojit své další poznatky, připomínky a zamyšlení na téma Předškolní estetická výchova, čehož využilo velice málo dotazovaných respondentů. Poslední skupinou oslovených byli rodiče dětí, absolvujících PEV v posledních pěti letech. Ti odpovídali na otázky vztahující se k uměleckému vývoji svého dítěte, zda se i nadále věnuje vybranému oboru v základní umělecké škole či nikoliv.

Rozhovoru jsem využila v případě vyučující a autorky projektu PEV Hany Chaloupkové, která se mu věnuje od vzniku až po současnost. Dále jsem hovořila s ředitelkou Základní umělecké školy Václava Vačkáře Zbiroh Bc. Kateřinou Egermaierovou, která mi poskytla svůj pohled na PEV a jeho budoucnost. Naopak minulostí jsem se zabírala s respondenty, kteří byli absolventy v prvních pěti letech existence tohoto projektu. Otázky vycházely také z oblasti současného zájmu o umělecké obory, profese respondentů a názor na výuku Předškolní estetické výchovy.

Všechny rozhovory se uskutečnily v době od ledna 2015 do června téhož roku. Ve dvou případech nebyl rozhovor uskutečněn osobně (z důvodu velké vzdálenosti místa bydliště), využila jsem proto možností současné technologie a s respondenty se zkontaktovala pomocí programu Skype⁴³. Ostatní rozhovory se uskutečnily ve Zbirohu

⁴³ Program Skype (mimo jiné) umožňuje hlasové hovory a také videohovory na telefonech, počítačích, tabletech a některých televizorech. V současné době je součástí společnosti Microsoft.

v Základní umělecké škole Václava Vačkáře a v lázeňském městě Teplice, kde v současnosti žije několik bývalých absolventů PEV, navštěvujících tento projekt v Základní umělecké škole v Dubí II v jeho začátcích. V průběhu výzkumu jsem až na drobné výjimky neměla problém s ochotou respondentů spolupracovat.

V případě anonymních dotazníků a rozhovorů byli respondenti výzkumu ujištěni, že všechny poskytnuté informace slouží pouze pro výzkumné účely a používány budou výhradně anonymně. V případě rozhovorů s paní Hanou Chaloupkovou a Bc. Kateřinou Egermaierovou byl podepsán souhlas s uveřejněním jmen v souvislosti s touto prací.

4.4 Interpretace výsledků výzkumu

4.4.1 Dotazník A

Anonymní dotazník pro rodiče dětí, které navštěvovaly PEV ve školním roce 2013/2014 v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh, se skládal celkem ze sedmi převážně otevřených otázek. Dotazník byl zaměřen na hodnocení projektu a celkovou spokojenost rodičů s průběhem vyučování, dále na přínos PEV v oblasti rozhodování se pro konkrétní umělecký obor a její budoucnost. Osloveno bylo třináct zákonných zástupců žáků PEV, dotazník vyplnilo deset z nich.

Analýza dotazníku

Otázka č. 1 „**Jakým způsobem jste se dozvěděli o výuce tohoto předmětu na ZUŠ V. Vačkáře Zbiroh?**“

Tabulka č. 6

Způsob	Počet respondentů
Doporučení učitele	2

Mateřské centrum Zbirožský kvítek (ukázková hodina PEV)	2
Měsíčník Zbirožsko (novinový článek)	1
Plakát vyvěšený v MŠ; letáčky (Cerhovice, Drozdov, Kařez, Mlečice, Mýto, Újezd, Zbiroh)	3
Závěrečné vystoupení žáků PEV	1
„Z doslechu, přesně si to již nepamatuji“	1

Otázka č. 2 „Kolikátým rokem navštěvuje Vaše dítě předmět PEV?“

Tabulka č. 7

Počet let	Počet respondentů
Prvním rokem	7
Druhým rokem	3

Otázka č. 3 „V čem spatřujete přínos tohoto předmětu pro Vaše dítě?“

Tabulka č. 8

Reakce zákonných zástupců	Počet respondentů/celkový počet dotázaných
Osamostatnění dítěte „Je samostatnější“ „Naučila se pracovat sama“	3/10
Poznání školního prostředí „Příprava na školu, seznámení se s chodem vyučování (sezení v lavici, práce s jednou paní učitelkou, zvonění ...).“ „Učení se školním povinností - úkoly“	3/10

Viditelné zlepšení v některém uměleckém oboru „Lépe maluje.“ „Zdokonalení v jemné motorice a grafomotorice.“ „Krásně vybarvuje, vystřihuje. I sám doma se těmto aktivitám věnuje a vyhledává je.“ „Rozvoj dovedností v oblasti výtvarné, hudební.“ „Zdokonalení výtvarných a pěveckých technik.“	8/10
Socializace „Zvykla si na kolektiv.“ „Nestydí se vystupovat na veřejnosti.“ „Zbavení se ostýchavosti.“	5/10
Trénink paměti „Procvičení paměti.“ „Vyplnění odkladového školního roku bohuľibou činností – široký záběr – básničky, písničky (trénink paměti)“	2/10
Jiné „Systematičnost“ „Pozoruji celkový rozvoj dítěte.“	3/10
Bez odpovědi	1/10

V této otázce se odpovědi respondentů propojovaly. Je tedy u každé z nich uveden počet odpovídajících z celkového počtu dotazovaných.

Otázka č. 4 **„Předtím, než jste se dozvěděli o PEV, uvažovali jste o zápisu Vašeho dítěte do nějakého oboru v ZUŠ (výtvarný obor, hudební, taneční nebo literárně-dramatický)? Pokud ano, ovlivnila následná výuka PEV Vaše rozhodnutí? Pokud ne, získali jste potřebné informace z výuky PEV (např. jakým směrem byste mohli Vaše dítě dále směřovat?)“**

Tabulka č. 9

Odpověď	Obor	Ano	Ne
Ano	„Navštěvovali již taneční obor, zapsáni do hodiny flétny.“	„Bylo již rozhodnuto!“	„Naše rozhodnutí se ukázalo jako správné“
Ano	„Navštěvuje výuku zobcové flétny (záměr pokračovat ve hře na kytaru).“	Původně neovlivnila, nyní: „Krom kytary se během roku začal zajímat i o další hud. nástroje.“	„Doufám, že získám.“
Ne			„Hudba, výtvarný obor.“
Ano	„Hudební nástroj, ale až později (asi 2. třída ZŠ)“	„Ano“	
Ne			„Ano začali jsme s hudební naukou – flétna.“
Ano		„Nejsem si jistá, kam dceru přihlásit snad poradíte.“	
Ano		„Ne“	
Ne			„Ano“
Ne			
Ano		„Ano“	

Otázka č. 5 „**Jak jste celkově spokojeni s průběhem vyučování PEV? (Vystoupení, atmosféra hodin, probíraná témata, přístup vyučující k dětem apod.)**“

Tabulka č. 10

Odpovědi dotazovaných
„Vystoupení pěkná, líbí se mi, že v takto malém věku se začínají prezentovat (mohou si tak lépe přivyknout na podobné aktivity v budoucnu – zkoušky, vystoupení, prezentace...). Atmosféru neznám, občas zaslechnu přes dveře zvýšený hlas pí uč., ale dítě si nestěžuje.“
„Jsme spokojeni“
„Velmi spokojena“
„Ano jsme spokojeni, přístup k dětem a atmosféra hodin je výborná, děti se pokaždé moc těší.“
„Spokojeni“
„S vyučováním jsem spokojená, děti byly nadšené, PEV se jim líbí a baví je.“
„Maximálně, děti to bavilo, zejména vystoupení si náležitě užívaly!“

Tři respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Otázka č. 6 „Prosím ohodnoťte kvalitu a přínos předmětu PEV na stupnici od 1-10 (přičemž 1 je nejhorší hodnocení).“

Osm dotazovaných zakroužkovalo číslo 10, jeden číslo 8 a jeden respondent nehodnotil.

„V případě hodnocení 7 a více. Doporučili byste tento předmět i dalším rodičům? Má, podle Vás, výuka tohoto předmětu budoucnost?“

Tabulka č. 11

Odpovědi dotazovaných
„ANO“ – odpověděli čtyři respondenti
„Určitě ANO!“
„Doporučuji“
„Ano! Myslím, že je to pro děti velice přínosné.“
„Ano, doporučuji ho dalším. Určitě ANO.“
„Hodnocení je s rezervou také proto, že děti mají své rezervy a je hlavně věcí rodičů, jak

dítě podporují.“

Jeden respondent na tuto otázku neodpověděl.

Otázka č. 7 „Máte-li další Vaše připomínky, návrhy, doporučení apod.?“

Na tuto otázku odpověděli pouze dva z dotazovaných.

- „Bez připomínek, nebyl problém, vše vyhovovalo.“
- „Jsem vcelku spokojená, protože při větším počtu svých dětí nejsem schopna se jim dost věnovat. Takto vím, že má systém i zázemí (i doma) pro rozvoj. Jiné směry, které se mi líbí, jsou bohužel mimo finanční dostupnost (systém Montessori).“

Vlastní komentář:

S respondenty jsem se několikrát setkala osobně, a to při vystoupeních nebo před učebnou PEV. Při rozhovorech s nimi jsem nezaregistrovala žádné negativní ohlasy na projekt PEV. V závěru každého pololetí většina rodičů se zájmem hovořila s vyučující o pokrocích, které jejich dítě udělalo. Pozitivně hodnotili jeho vývoj nejen v uměleckých oblastech, čemuž nasvědčují i některé odpovědi v dotazníku.

4.4.2 Dotazník B

Anonymní dotazník pro pedagogy Základní umělecké školy Václava Vačkáře Zbiroh se skládal z pěti převážně uzavřených otázek, zaměřených na informovanost, hodnocení a vlastní názor na projekt PEV. Osloveno bylo patnáct učitelů, z toho deset dotazník vyplnilo.

Analýza dotazníku

Otázka č. 1 „Seznámil/a jsem se s výukou projektu PEV (co v hodinách děti dělají, co se učí apod.)?“

Tabulka č. 12

Odpověď	Počet respondentů
ANO	8
NE	2

Otázka č. 2 „Zúčastnil/a jsem se někdy vystoupení žáků PEV či jsem navštívil/a hodinu PEV?“

Tabulka č. 13

Odpověď	Počet respondentů
ANO	8
NE	2

Otázka č. 3 „Spatřuji rozdíly mezi žáky, kteří PEV nenavštěvovali a žáky, kteří předmět absolvovali?“

Tabulka č. 14

Odpověď	Rozdíly – reakce pedagogů
Ano	„připravenost na výuku vybraného oboru; ukázněnost v hodině“
Ano	„Znají prostředí ZUŠ, setkávají se s budoucími pedagogy (během roční docházky do PEV, při vystoupeních), orientace v základech HN“
Ano	„Žák se dokáže soustředit a je ukázněný; zná pojmy z oblasti hudební, výtvarné i pohybové; dokáže komunikovat se svými spolužáky, je samostatný (vše vzhledem ke svému věku).“
Ne	„Žádné rozdíly mezi žáky nepozoruji.“
Ano	„Děti mají základní povědomí o umění jako takovém a bývají pozornější.“

Ano	„Zájem žáka o zvolený obor a určité znalosti z předchozí průpravy.“
Ano	„Větší samostatnost.“
Ano	„Zná základy HN; kontakt s učitelem mu není cizí; většinou jsou již intonačně zdatnější.“
Ano	„Žák je sebevědomý, má obory ZUŠ propojené v celek, uvědomuje si podstatu mezioborové spolupráce – ví, co má čekat.“
Ano	„Rozhled, suverenita, dítě má přehled a je sebejistější v projevu, má fakta mezioborově propojena.“

Otázka č. 4 „Pomohla mi PEV v počáteční výuce s žákem?“

Individuální – hra na nástroj, zpěv

Kolektivní – výtvarný, literárně-dramatický, taneční obor

V případě odpovědi ANO – jak a čím?“

Tabulka č. 15

Výuka individuální/kolektivní	Ano – reakce pedagogů	Ne
Kolektivní – VO, LDO	„Dítě má mezioborovou slovní zásobu, rozšířený přehled, je informovanější.“	
Individuální	„Dítě v hodině nepotřebuje rodiče, je suverénnější; zná hudební nástroje a HN – snadnější úvod ve výuce.“	
Individuální – hra na nástroj	„Znalost rytmických hodnot a rytmu; intonační povědomí“	
Individuální - zpěv	Lepší komunikace se žákem, ale hlavně zájem o zvolený hudební obor.“	
Kolektivní	„Slovní zásoba není omezena na jediný obor – je širší, otevřenější. Dítě je připraveno na mezioborovou spolupráci.“	
Individuální	„Žák je částečně navyklý na princip školní výuky.“	
Individuální		Ne

Individuální	„Ano“	
Individuální – hra na nástroj	„Žáci jsou samostatní (nepotřebují v hodině rodiče), mají z PEV nacvičenou domácí přípravu.“	
Individuální	„Žák/yně lépe komunikuje s pedagogem, lepší interakce.“	

Otázka č. 5 „Spatřuji přínos tohoto projektu pro ZUŠ?“

Tabulka č. 16

Odpověď	Počet respondentů
Rozhodně ano	9
Spíše ano	1
Spíše ne	0
Rozhodně ne	0
Nevím	0

V závěru dotazníku měli pedagogové prostor k vyjádření dalších poznatků, připomínek a zamyšlení k tématu PEV. Využili ho čtyři učitelé.

- „Dítě je více odhodlané k získávání vědomostí a rozhledu ve více oborech, není omezené jedním oborem.“
- „Žák má vyšší sebevědomí, častěji navštěvuje více oborů ZUŠ.“
- „Myslím si, že by děti mohly v rámci PEV navštívit během školního roku několik vyučovacích hodin různých oborů (např. hudební – autentické seznámení se s hudebními nástroji, na které hrají jejich starší spolužáci; taneční aj.).“
- „V každém případě: každé dítě je jiné – chce to svatou trpělivost!“

Vlastní komentář:

Pedagogové se o PEV vyjadřují pozitivně. Vítají pomoc s uvedením žáka do uměleckého prostředí. Učitelé mají možnost PEV nabídnout rodičům v případě, že jejich dítě není ještě plně rozhodnuto pro daný obor či jeho fyzické dispozice nedostačují

k začátkům výuky zpěvu, případně hry na určité hudební nástroje. Tímto krokem základní umělecká škola nepřichází o žáky. Naopak jim dá možnost se rozhodnout v dostatečně dlouhém časovém úseku pro umělecký obor, který chtějí v budoucnu absolvovat.

4.4.3 Dotazník C

Anonymní dotazník pro rodiče absolventů PEV v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh v letech 2011-2014 se skládal z pěti převážně otevřených otázek a doplňujícím hodnocením PEV. Zaměřený byl stejně jako dotazník A na hodnocení projektu a celkovou spokojenost rodičů s průběhem vyučování, dále na současný umělecký obor absolventa (zda jej dosud navštěvuje, obor změnil či se uměleckému oboru již nevěnuje).

Analýza dotazníku

Otázka č. 1 „V jakém roce Vaše dítě/děti absolvovalo/y projekt PEV?“

Tabulka č. 17

Rok dokončení	Počet respondentů
2011	2
2012	3
2013	1
2014	1

Otázka č. 2 „Jak jste byli spokojeni s průběhem vyučování PEV? (Vystoupení, aktivity v hodinách, přístup vyučující k dětem, zvolená témata hodin apod.)“

Tabulka č. 18

Odpovědi respondentů
„Maximálně, smysluplné naplnění odkladového roku před nástupem do školy.“
„Dcera se do hodin těšila. Vystoupení se nám moc líbila.“
„Spokojeni“

„Byl to přesně takový předmět, který jsme potřebovali. Syn se nemohl pro nic rozhodnout. Líbily se mu různé hudební nástroje, potom zase chtěl malovat. Rozhodnutí jsme chtěli nechat na něm. V PEV si mohl vyzkoušet hodně činností z různých uměleckých oblastí. Závěrečná vystoupení i ukázkové hodiny byly krásné. Děti si to užívaly. Obdivovala jsem také, co všechno se společně naučily.“
„Byla jsem spokojená. Dceru jsem nemusela do ničeho nutit a rychle si zvykla na další kamarády (měla v PEV jednu svou kamarádku ze školky).“
„Byla jsem přítomna zprvu ve výuce a přiznám se, že tento předmět mne velmi zaujal. Děti se během těch dvou hodin setkají s mnoha činnostmi, a to nejen uměleckými. Čekala jsem, že budou pouze zpívat a malovat. Celá komplexnost výuky mne přesvědčila o opaku. Syn mne například po výuce doma upozornil na to, že by měl mít k večeři ubrousek.“
„Střídání činností, výběr témat a hlavně vystoupení. To vše se mi moc líbilo. Doma jsme malovali hudební obrázky, učili se poctivě básničky a písničky. Dále mne překvapovalo to, že doma syn sám vyhledával činnosti spojené s hudbou. Na půdě našel staré nástroje a hned na ně chtěl hrát a vzít je do estetiky ukázat ostatním.“

Otázka č. 3 „Pomohla Vašemu dítěti/dětem výuka PEV v oblasti výběru vhodného uměleckého oboru nebo jste již předem byli rozhodnutí?“

Tabulka č. 19

Odpovědi respondentů
„Vize v rodině byla a PEV jen zaměření obou dětí potvrdila (syn - výtvarno, dcera – hudebno)“
„Dceru jsem přihlásila do PEV se záměrem ji později přihlásit do výtvarného oboru, ale v závěru se k výtvarnému oboru přidal i hudební, který nám doporučila paní učitelka.“
„Spolehli jsme se na PEV, předtím jsme o ZUŠ neuvažovali. V novinách nás oslovil článek o tomto projektu.“
„Ve výběru nám určitě pomohla paní učitelka Chaloupková. Uvažovali jsme o několika hudebních nástrojích, nakonec jsme vybrali flétnu a klavír.“
„Měli jsme vybranou výtvarku, ale ve finále jsem dceru pak přihlásila ještě na zobcovou flétnu.“
„Po půl roce v PEV jsem syna přihlásila k panu učiteli na flétnu.“
„Potvrdilo se nám, že syn tíhne k hudebnímu oboru. Začal na flétnu a po přestěhování si vybral v ZUŠce ještě violoncello.“

Otázka č. 4 „Věnuje/í se dosud Vaše dítě/děti zvolenému uměleckému oboru? (V případě odpovědi NE: jakému jinému oboru? Popř. se již nevěnuje žádnému uměleckému oboru.)“

Tabulka č. 20

Odpověď	Doplnění respondenta
Ano	„Dcera chodí na flétnu a klavír, syn nikam nechtěl jezdit, navštěvuje školní umělecké kroužky, oba dva dokonce kroužek dramatický.“
Ano	„Dosud se věnuje výtvarnému i hudebnímu oboru.“
Ano	„LDO“

Ano	„Věnuje se stále klavíru a v současné době uvažujeme o přihlášení syna do hodin kytary.“
Ano	„Chodí do výtvarky a k paní učitelce na flétnu.“
Ano	„Pokračuje ve hře na flétnu.“
Ano	„Dosud pokračuje ve dvou hudebních oborech (cello, flétna)“

Otázka č. 5 „Jaký máte názor na tento projekt, spatřujete v něm přínos pro děti a jejich rodiče v základní umělecké škole?“

Tabulka č. 21

Odpovědi respondentů
„Pro mé dvě děti zásadní význam. Nasměrování, usměrnění chování a jednání, každotýdenní povinnosti => dobrý trénink a příprava na školní docházku. Básničky, písničky, tanec – veřejnými vystoupeními se „otrkaly“ a dnes nemají problém někde veřejně vystoupit a něco odprezentovat, přednést i bez důkladnější přípravy je-li třeba. Jsou „tahouny“ uměleckých aktivit ve třídě na ZŠ. Syn zajišťuje kulisy, rekvizity a výzdobu. Dcera zpěv, tanec, nástroje. Oba dva pěkně přednáší. Dril z estetiky.“
„Líbí se mi, že se děti věnují více uměleckým oborům najednou a mají příležitost si vybrat to, co je nejvíc baví. Líbí se mi také, že se děti v hodinách připravují zároveň i na školní docházku. Pro nás bylo důležité, že tam dcera chodila ráda a pokračuje v tom, co ji dosud baví.“
„Myslím, že ano. Zajímavá výuka, rozmanitost činností...“
„Jak jsem se již zmiňovala, byl to předmět přesně pro nás. Nerozhodnost a možnost si vyzkoušet více oborů. Perfektní.“
„Rozšířili jsme si obzory, v budoucnu bych do PEV přihlásila i syna, který je ještě malý. Ráda chodím na závěrečná vystoupení, je to vždy roztomilá akce.“
„Jak už jsem psala v druhé otázce, projekt mne zaujal a syn tam chodil velmi rád. Bavili ho snad všechny činnosti. Přínos spatřuji hlavně v tom, co všechno PEV obsahuje: tanečky, zpívání, recitování, malování a další výtvarné techniky. V neposlední řadě si děti zvykají na kolektiv, školní prostředí a zároveň se osamostatňují.“
„Syn chodil pouze do školky, takže PEV byla příjemnou změnou jednoho odpoledne v týdnu. Těšil se na hodiny. Mně se na této výuce líbila její všestrannost. Vždy jsme si doma povídali, co všechno v hodině s paní učitelkou dělali. Bylo toho opravdu dost, ale musím říci, že nebyl unavený ani si nestěžoval, že by ho něco nebavilo.“

„Prosím ohodnoťte kvalitu a přínos předmětu PEV na stupnici od 1-10 (přičemž 1 je nejhorší hodnocení).“

Pět respondentů ohodnotilo předmět číslem deset, dva respondenti devítkou.

4.4.4 Rozhovory

Rozhovor s pedagožkou PEV Hanou Chaloupkovou

Jaký byl prvotní impulz ke vzniku projektu Předškolní estetická výchova?

V počátcích mé pedagogické praxe jsem se setkávala s rodiči, kteří přiváděli své děti do hudební školy současně se vstupem do školy základní. Většinou to bylo prvního září. Byly vykonány přijímací zkoušky formou zazpívání písničky a vytleskání předem daného jednoduchého rytmu. Pedagog měl v tu chvíli rozhodnout, zda je dítě přijato. Do ostatních oborů se děti přijímaly bez zkoušek. Přemýšlela jsem o tom, jak se této velké zodpovědnosti zbavit, jak získat čas, abych byla déle s dítětem, které má zájem navštěvovat uměleckou školu. Na základě těchto zkušeností mě napadl projekt, který byl později zrealizován.

Učila/setkávala jste se dříve (před vznikem PEV) s dětmi předškolního věku?

S dětmi předškolního věku jsem se setkávala v počátcích velmi zřídka. Pravděpodobně byl tak i nastaven tehdejší vzdělávací program, který neumožnil vzdělávat děti tohoto věku kolektivně. Patrně se tímto zabývaly pouze školy mateřské. V uměleckých školách se výjimečně, a to na žádost rodičů, vyučovaly mladší děti individuálně.

Podpořilo Vás vedení tehdejší základní umělecké školy při realizaci projektu, jak dlouho trvala a bylo třeba řešit nějaké komplikace?

Vedení umělecké školy, kde jsem tehdy pracovala, mi vyšlo v souvislosti s realizací projektu všemožně vstříc. V té době vyhlásilo MŠMT ČR soutěž v rámci rozvoje základního a středního školství, kam jsem svůj projekt přihlásila. Byl schválen, získali jsme jednorázovou dotaci a od školního roku 1996/97 byl projekt pod názvem Předškolní estetická výchova zařazen do vyučovacího plánu školy.

Co jste očekávala od tohoto projektu, čím měl být výjimečný?

Nejdříve jsem se obávala toho, že budeme mít málo zájemců o tento nový předmět, který v té době byl skutečně ojedinělý. Navštívila jsem proto místní mateřské školy a po rozhovoru s pedagogy jsem oslovila jednotlivé rodiče a vysvětlila jim důvod vzniku a cíle

projektu. Byla jsem překvapena, že do prvního ročníku se přihlásilo 15 dětí. Docela mě to potěšilo, ale vůbec jsem netušila, že ještě zdaleka není hotovo. Hned po první vyučovací hodině jsem musela svůj pololetní, potažmo celoroční plán dotvářet. Práce s kolektivem dětí předškolního věku byla jiná, než na kterou jsem byla dosud zvyklá. Získávala jsem tak potřebné zkušenosti pro další práci a nabývala jsem více a více dojmu, že to není práce zbytečná a že má tento předmět svou budoucnost.

Jakou formou jste získávali/získáváte žáky?

Jak už jsem řekla, nejlepší forma propagace tohoto předmětu byla a je ústní podání, tedy rozhovor s rodiči potencionálních žáků. Publikuji také v místním tisku, kde velmi často píší o práci žáků v PEV a doplňuji články fotografiemi z akcí, kde děti vystupovaly. V základní umělecké škole, kde nyní pracuji, máme velmi pěkné a především aktuální webové stránky, zde má jednu složku vyčleněnu i PEV. V neposlední řadě zveme na svá vystoupení děti z mateřských škol, které si od nás vždy odnesou nejen hezké zážitky, ale i omalovánky s hudební tematikou a kontaktem na ZUŠ pro případ zájmu dětí i rodičů naši školu osobně navštívit a získat další informace o daném předmětu. Při té příležitosti si prohlédnou na výstavních plochách ve škole práce dětí, které v hodinách PEV vytváříme.

PEV vyučujete již 19 let (s roční přestávkou), pozorujete ve vývoji PEV nějaké zásadní změny? Můžete ve stručnosti říci, co všechno se za tu dobu ve výuce změnilo?

Během této doby šel vývoj samozřejmě kupředu nejen v technice, která nás každodenně obklopuje, ale i fyzický a mentální vývoj u dětí předškolního věku je zřejmý. Celý život kolem nás se zrychlil a dokonalost předmětů denní potřeby občas bohužel zastiňuje přirozené myšlení. To vše zasahuje i do výuky PEV. Původní záměr projektu byl pomoci rodičům při výběru uměleckého oboru pro další studium jejich dětí. Byl ale také tvořen s úmyslem odhalit některé problémy dětí předškolního věku. Děti před devatenácti lety byly stejně náročné v souvislosti s vyučovaným předmětem jako dnes, protože v našich hodinách nepoužíváme žádné mimořádně technické vymoženosti, děti používají základní techniky práce ve výtvarném oboru, jako jsou malování, stříhání, lepení a učí se texty básniček a písniček klasickým způsobem. Domácí příprava je však dnes jiná. Ne všichni rodiče se s dětmi doma připravují. Velký rozdíl je i v komunikaci. Nacházíme v současnosti daleko větší počet logopedických poruch u dětí tohoto věku, než tomu bylo před devatenácti lety. Největší vinu za tento stav dávám malé nebo téměř žádné komunikaci dětí

s rodiči. Málo kterému dítěti večer čtou pohádky na dobrou noc rodiče. V začátcích realizace projektu jsem se také často setkávala u dětí se špatným držením tužky. Vlivem mateřských škol s kvalitními pedagogy se tento nešvar v současné době již tolik neobjevuje. Ojediněle jsem se setkala s dítětem, které mělo potíže se sluchem. Diagnóza mentálního postižení přikryla hlavní příčinu introvertního chování dítěte v kolektivu. Po celkovém vyšetření bylo zjištěno, že dítě slyší pouze z 25%. V jednom případě jsem objevila problém domácího násilí, kdy díky výtvarnému projevu a následnému citlivému dialogu s dítětem jsem odhalila nepřiměřené tresty od matky. Zavírala holčičku často do temné komory. Ve velké míře se objevuje hyperaktivita, jež je v současnosti celkem běžný problém, který se nám ale stále daří usměrňovat.

Pozorujete změny v chování dětí tehdejších a současných?

Chování dětí v hodinách PEV je dané tím, jaký vztah mezi dětmi a vyučujícím postupně vzniká. Pedagog musí nastavit určité mantinely, kam až chování dítěte může dojít, je zde nutné nastavit určitá pravidla. Vysvětlit dětem, kdo je učitel, kdo žák. Je nutné děti seznámit s prostředím, s určitými povinnostmi, což je uklidit si lavici, umýt si ruce, svačit o přestávce atd. To se asi za ta léta nezměnilo, změnila se ale reakce dětí respektive délka pochopení celého vyučovacího procesu. Mnohdy máme potíže s rodiči, kteří tuto situaci chápou trochu jinak. Neuvědomují si, že jsme základní škola s určitými pravidly. Nejsme kroužek, kam si děti jdou pohrát. Proto roli pedagoga trochu zlehčují.

Máte přehled o tom, kolik dětí se v průměru na konci každého školního roku po absolvování PEV přihlašuje na umělecké obory? Jakým způsobem doporučujete rodičům na základě výsledků roční práce následné studium v daném oboru?

Začnu druhou částí otázky. Během celého školního roku hovořím s rodiči. Vždy když se objeví nějaký problém, bývá to většinou na začátku školního roku, vysvětlím rodičům, co je potřeba doma procvičovat nebo na co se zaměřit v domácí přípravě. Celý školní rok si ke každému žákovi dělám poznámky, jak se projevuje. Před koncem školního roku hovořím individuálně s rodiči, nejprve bez dítěte, potom i s dítětem. Dám ústní doporučení, kterému uměleckému oboru by se měl žák v budoucnu věnovat. Rodiče mají nějaký čas se o všem poradit a následně přihlásit dítě do oboru, který si pro něj vybrali. Většinou to bývá obor individuální hudební a zároveň obor kolektivní, což je výtvarný,

taneční, literárně-dramatický. Mohu říci, že děti, které absolvovaly předmět PEV studují dále nejméně jeden z oborů vyučovaných na ZUŠ.

Co všechno musí pedagog PEV ovládat? Na co by se měl připravit a co je jeho povinností?

V tomto předmětu stojí největší váha na straně pedagoga, musí být obrovským improvizátorem a organizátorem. Měl by mít zkušenosti s vedením kolektivní výuky, mít vztah k dětem předškolního věku. Stále získávat jakékoliv informace k daným tématům, neustále své přípravy zdokonalovat o současné, modernější trendy. Především být také trochu psychologem. Jinak musím mluvit s dětmi, jinak s jejich rodiči a také s vedením školy. Jako příklad uvedu situaci, která nastala v první hodině PEV. Dítě se počůralo a rozplakalo se. Musela jsem nejdříve uklidnit ostatní děti, které se mu začaly smát. Vysvětlila jsem jim krátce, že se mohou do stejné situace dostat i ony, zaměstnala jsem je tím, že měly namalovat nejmilejší zvířátko. Požádala jsem kolegyni, aby chvíli za mne ve třídě zaskočila. Následně jsem s dítětem odešla do umývárny, kde jsem ho uklidnila, umyla a převlékla. Když jsme se vrátili do třídy, ostatní děti už na situaci zapomněly a hodina pokračovala. Rodičům jsem po vyučování citlivě vysvětlila, že pokud má dítě zdravotní problém, měli by mě informovat. Následující den jsem na tuto situaci upozornila vedení školy z důvodu případných komplikací ze strany rodičů. Je důležité, aby vedení školy bylo vždy včas seznámeno s jakýmkoliv nestandardními situacemi během výuky, aby se zabránilo zbytečným problémům a nedorozuměním mezi školou a rodiči. Povinností pedagoga je neustálé zdokonalování se v oborech, které vyučuje.

Díky tomuto projektu se již desítky dětí mohly věnovat oblíbenému uměleckému oboru, který jste společně s žáky a jejich rodiči vybrali. Jaký je to pro Vás pocit? Jak vidíte budoucnost PEV?

Díky mé dlouholeté praxi a přesvědčení, že tento předmět má význam především v uměleckém školství, jsem jako spoluvůdce ŠVP začlenila PEV do jeho programu. V přípravném studiu ZUŠ má jistě tento druh výuky své místo. Dokazuje to i mnoho absolventů PEV, kteří se hudbě, či dalším uměleckým směrům věnují dodnes. Dělá mi velkou radost, když potkávám své bývalé žáky dnes již dospělé, kteří se ke mně nejen přihlásí, ale společně i zavzpomínáme na hezké zážitky z PEV, které si dodnes pamatují.

Rozhovor s ředitelkou Základní umělecké školy Václava Vačkáře Zbiroh Bc. Kateřinou Egermaierovou

Jaký byl Váš první dojem z projektu Předškolní estetické výchovy, se kterým Vás seznámila tehdy nově přijatá učitelka ve Vaší škole?

O práci s předškolními dětmi od věku 5 let, i mladšími, jsem slyšela vyprávět mnoho ředitelů základních uměleckých škol. Sama mám letité zkušenosti s tímto typem práce ve výuce hry na klavír, kdy dítě nejen, že neumí číst a psát, ale mnohdy i málo zpívá, případně špatně mluví. Byla jsem si vědoma současné situace, která platí již několik let, že rodiče příliš času svým dětem nevěnují, spoléhají tak na různá zařízení typu MŠ, ZUŠ apod., bohužel ta nejsou samospasitelná. S dětmi v tomto věku se musí trpělivě mluvit, zpívat a poskytovat jim zpětnou vazbu v oblasti komunikace a dalších činností, aby se správně rozvíjela jejich slovní zásoba a způsob vyjadřování. Mám tím na mysli vyjadřování verbální, ale také schopnost projevovat se kresbou a pohybem. Tyto činnosti jsou člověku těmi nejpřirozenějšími už krátce potom, co přijde na svět. Toho jsem si byla velmi dobře vědoma, a tak když jsem se seznámila s projektem Předškolní estetické výchovy, byla jsem jím nadšená.

Co konkrétně Vás na projektu zaujalo?

Byla to právě vyváženost činností, která se výše uvedených oblastí týká. Zpěv, říkadla a potom práce na pohybu těla, koordinaci pohybů od jednoduchých tanečků po jemnou motoriku prstů – držení tužky, stříhání papíru apod.

Jaké byly první kroky, které jste musela podniknout k realizaci tohoto projektu ve Vaší škole?

Vzhledem k tomu, že v době prvního roku vyučování nebyl ještě v platnosti ŠVP pro ZUŠ, do kterého jsme tento projekt od roku 2012 oficiálně zařadili, pojali jsme tuto činnost ve škole jako doplňkovou, a začali jsme vyučovat dvě hodiny týdně ve stejném režimu, jako vyučujeme například keramiku. Zákonní zástupci dětí zaplatili poplatek a po odečtení nákladů na provoz se z něj uhradil i plat lektora. Další činnost, jakou bylo nabídnutí projektu výuky rodičům, obstarala vyučující předmětu paní Hana Chaloupková. Uspořádala pro rodiče setkání, na kterém projekt představila, a k mému velkému překvapení byl hned první ročník zcela naplněn. Zájem byl veliký.

Předškolní estetická výchova se v Základní umělecké škole Václava Vačkáře Zbiroh vyučuje již několik let, plní Vaše očekávání? Jak na výuku reaguji rodiče?

Ano, má očekávání naplňuje ve všech ohledech, dokonce bývám v posledních cca dvou letech mile překvapena, že nevychovává jen děti samotné, ale často celé rodiny. Pod pojmem „estetická“ se totiž, v této výuce, skrývá i další vliv vyučujícího, a to kladení důrazu na správné chování ve společnosti. Součástí vystoupení, která probíhají dvakrát až čtyřikrát ročně, je i, řekněme nenápadný návod k tomu, jak se chovat na koncertě, jak poděkovat umělci, který stojí před námi na jevišti a v neposlední řadě, jak projevit svou vděčnost vyučujícímu, který s dítětem pečlivě pracuje po celý školní rok. Řeklo by se, že rodiče toto budou samozřejmě vědět a budou se podle toho chovat. Bohužel jsme se v začátcích často setkávali s tím, že tuto „estetickou výchovu“ potřebovali spíš oni než jejich ratolesti.

Spatřujete budoucnost v tomto projektu? Doporučila byste jej případně i v dalších základních uměleckých školách?

Projekt mohu opravdu po všech dosavadních zkušenostech doporučit. Především proto, že vhodně doplňuje působení na dítě ve věku, kdy je nejvnímavější, ještě nezatížené školními povinnostmi a má doslova „touhu nasávat“ vše kolem sebe. Budoucnost zcela určitě má, a mohu jen popřát všem jeho vyučujícím, aby vnímali svou práci s dětmi jako skutečně ojedinělé poslání. Je ze své podstaty „během na dlouhou trať“, ale přináší to nejcennější ovoce – úžasnou, originální a neopakovatelnou osobnost, která získané hodnoty bude jednou schopna zase předávat dalším generacím.

Rozhovor s bývalými absolventy projektu PEV v letech 1999-2001

Jména čtyř absolventů PEV v letech 1999-2001 jsou v následujícím textu nahrazeny písmeny z důvodu zachování anonymity. Všichni respondenti odpovídali na stejný sled otázek.

Vybavujete si nějaké vzpomínky na projekt Předškolní estetické výchovy?

W: *Prvně nás bavila práce s naší paní učitelkou. Svou osobností si uměla zajistit respekt u všech žáčků, ale nevím o nikom, kdo by se na hodiny PEV netěšil. Vzhledem k tomu, že PEV jsem navštěvovala tak před 15 lety, tak si nevzpomínám na všechny podrobnosti. Mně osobně ale bavila hlavně práce s nástroji. Každému žáčkově se rozdál jiný nástroj a zkoušely se všechny možnosti toho daného nástroje. Dodnes ráda zpívám a už tehdy mě bavilo zpívat s doprovodem klavíru. Dnes bych s tím měla větší problém, ale tehdy jsem ráda chodila na koncerty naší PEV skupiny, tréma šla dříve úplně stranou. Měli jsme radost, že můžeme radost udělat na oplátku rodičům a paní učitelce, za jejich snahu, vedení a podporu.*

X: *Velice rád jsem zpíval a hrál. Při pohledu na fotky si vzpomínám, že jsme nacvičovali pohádku, která se rodičům předvedla v Tereziných lázních v Dubí.*

Y: *Pamatuji si na vystoupení třídy PEV, kde všichni žáci měli kostýmy pohádkových postav a zpívali různé písničky. Ze vzpomínek příbuzných vím, že jsem tehdy byla nejmladší člen této třídy a hrála Malou čarodějkou. Paní učitelka nás učila zpívat, recitovat básničky a tancovat.*

Z: *Vzpomínám si na různé činnosti, které jsme v hodinách dělali. Od výtvarné výchovy až po recitování básniček. Paměť nebyla má silná stránka, ale tím, že jsme ji hodně procvičovali, troufám si říci, že i to pomohlo mé hudební paměti později při studiu na konzervatoři. Člověk si tam mohl vyzkoušet všechno možné. Já osobně nejsem vůbec výtvarně nadaná, při uměleckých soutěžích na ZUŠ jsem vždy měla nejnižší počet bodů ve výtvarné výchově, ale mohla jsem si to přesto vyzkoušet a nikdo se na mě nezlobil, když se to nepovedlo.*

Věnovali jste se nějakému uměleckému oboru po absolvování PEV?

W: *Ano, po absolvování PEV jsem se začala věnovat výtvarnému oboru, kde jsme především malovali a vyráběli z keramiky a plastelíny. Tomu jsem se dále věnovala první 2 roky na střední škole. Nejhlavnějším oborem byl ale obor hudební. Začala jsem navštěvovat hodiny sólového zpěvu. Mým prvním nástrojem byla zobcová flétna, která se postupem času měnila i ve flétnu altovou a sopraninku, podle potřeby. V ZUŠ jsme tvořili s dalšími třemi žáky flétnové kvarteto, se kterým jsme přehrávali skladby známých i méně*

známých autorů, vystupovali a soutěžili s nimi. S rostoucím věkem jsem se dostala až k nádhernému nástroji – violoncellu. Hra byla sice složitá, ale krásná. Posledním nástrojem byla basová kytara, s níž jsem hru uplatnila také v hudební kapele.

X: Zpíval jsem ve školním sboru a stále se věnuji hře na klavír, trochu také akordeonu. Jsem fanouškem projektu „Piána na ulici“, u jednoho takového jsme společně s kamarády natočili videoklip.

Y: Ano, hudebnímu oboru. Hrála jsem na zobcovou flétnu, příčnou flétnu a kytaru. Jenom chvíli jsem chodila do výtvarky.

Z: Ano. Začínala jsem jako většina na zobcovou flétnu, zkoušela jsem také violoncello. Do základní umělecké školy mě potom rodiče přihlásili na doporučení učitelky na housle a klavír. A nesmím zapomenout na balet, do kterého mě přihlásila bez doporučení maminka, ale po půl roce se zjistilo, že to byl opravdu omyl. Mé taneční vlohy jsou, podobně jako výtvarka, téměř nulové.

Ovlivnila Vás ve výběru uměleckého oboru jakýmkoliv způsobem PEV?

W: Domnívám se, že PEV byla prvním nastartováním k tomu, dostat se k hudebním nástrojům a k hudbě a uměleckému citění vůbec. Mimo PEV mě k hudbě vedl můj otec a sestra a k výtvarnému umění matka se sestrou. V nich jsem měla vždy velkou oporu. Jakési „umělečno“ mě bavilo již od školkového věku.

X: Nejsem si zcela jist. Už je to hodně let. Hudbu mám rád od mala.

Y: Ano. Vyzkoušela jsem si a následně vybrala obor, který mne zaujal.

Z: Myslím si, že moje rodiče konzultovali s učiteli nadání pro daný obor. Už je to hodně let a jak jsem říkala, paměť nikdy nebyla mou silnou stránkou.

Věnujete se v současnosti nějakému uměleckému oboru profesionálně či jen ve volném čase jako koníček?

W: Před 6 roky jsem nastoupila na gymnázium, které utlumilo a nakonec úplně zničilo všechno mé umělecké snažení. Učení bylo pro mě příliš náročné a jediné odreagování mi byl tenis, jako aktivní odpočinek a hudba, kterou jsem si již akorát přehrávala na kazetách nebo CD. Do ZUŠ jsem přestala chodit úplně. Vzhledem k tomu, že za tu dlouhou dobu

navštěvování ZUŠ jsem všechny nástroje měla pouze půjčené, doma jsem si nemohla hrát ani sama pro radost. Jediné, co jsem dokázala se školou skloubit, byl pěvecký sbor v rámci gymnázia. Sbor jsem navštěvovala téměř 4 roky a byla to krásná zkušenost. Dnes mi všechno to zpívání a hraní moc chybí (zpívám si tak maximálně ve sprše).

X: *Hudbu mám jako koníčka. Miluji jazz.*

Y: *Ano, ve volném čase si ráda zahraji na kytaru.*

Z: *Po základní škole s rozšířenou hudební výchovou jsem šla na konzervatoř a v současnosti se věnuji hraní v různých orchestrech.*

Studujete či pracujete? Popř. jakou profesi v současné době zastáváte/chtěli byste zastávat?

W: *Od září nastupuji do 3. ročníku VŠ. Studuji ČZU (Českou zemědělskou univerzitu) v Praze, obor Hospodářská a správní služba v lesním hospodářství. Umění se tedy již nedotýkám vůbec, maximálně když se myslivečtí trubači učí hrát na některý z loveckých nástrojů. Já mezi nimi však nejsem.*

X: *Dokončil jsem gymnázium v Teplicích, jsem přijat na Právnickou fakultu do Prahy. V současnosti jsem členem teplické městské rady, tedy nejmladším radním v ČR a od letošního roku také členem TOP 09.*

Y: *Studuji gymnázium v Teplicích. V současné době zpívám ve sboru.*

Z: *V současnosti jsem na volné noze a mám pouze brigádu mimo hudební obor, ale do budoucna bych chtěla asi někde učit. Zatím jezdím po různých akcích s kvartetem, orchestry apod. Hudba mne baví a chtěla bych s ní být i nadále v kontaktu, co se profesí týká.*

Jaký máte názor na tento projekt, spatřujete v něm přínos pro děti a jejich rodiče v základních uměleckých školách?

W: *Tento projekt se mi zdá kladný ve všech směrech. Z vlastní zkušenosti bych každému dítěti, které aspoň trochu tihne k hudbě a výtvarnu, doporučila návštěvu ZUŠ a v co nejútlejším věku docházku na PEV. Mně to tedy dalo mnoho do života, poznala jsem spoustu skvělých lidí, naučila jsem se mnoho o hudbě, o skladatelích, historii, vyzkoušela*

jsem si hrát na množství nástrojů. PEV učí děti jak být pozorným, snaživým a cílevědomým člověkem. Mně to sice zkazil sled událostí (špatný výběr školy apod.), ale nelituji ani jednoho okamžiku stráveného na ZUŠ.

X: *Jsem nakloněn všem projektům, které jakýmkoliv způsobem rozvíjí děti správným směrem (umění, tolerance, společenské chování a podobně).*

Y: *Určitě ano. Nejen, že tento projekt seznamuje děti se základními znalostmi hudby, tance a výtvarného oboru, ale i učí děti pracovat v kolektivu a vycházet se svými vrstevníky.*

Z: *Určitě se mi líbí, už jen proto, že si tam člověk může vyzkoušet opravdu vše. Vybere si, co ho baví. Na hodiny PEV jsem se těšila, do kolektivu ostatních a bavil mne i nácvik různých vystoupení. Pamatuji si, že jsme měli vystoupení, kde jednou z rolí byl kašpárek a zvířátka. Obecně bych tento projekt rodičům doporučila, rozhodně dítě ničím nepokazí, naopak ho rozvine nejen v uměleckých oborech. Učili jsme se tam třeba i správně sedět a chovat se na vystoupeních co si tak zpětně vybavuji.*

4.5 Verifikace hypotéz a závěry z výzkumu

Z realizovaného výzkumu vyplývá, že všechny hypotézy se potvrdily.

- Žáci, kteří absolvovali Předškolní estetickou výchovu, jsou připravenější a snadněji se adaptují v individuální i kolektivní výuce bez rodičů oproti dětem, které do základní umělecké školy přišly z mateřské školky nebo z domácího prostředí (nenavštěvovaly mateřskou školku).

Potvrzení této hypotézy vyplývá z výsledků získaných převážně z dotazníků B a částečně z dotazníku A. Pedagogové ve svých odpovědích popsali hlavní rozdíly mezi dětmi absolvujícími PEV a nově přijatými do základní umělecké školy.

Z doplňujících rozhovorů s respondenty z řad učitelů vyplývá, že žáci (absolvující PEV) v úvodních hodinách nemají potřebu hledat rodiče (nedochází k zátěžové stresové situaci, úzkosti, strachu z odloučení od rodičů), jsou již částečně seznámeni s principem výuky (nejen individuální).

Vlastní komentář vycházející z mé pedagogické praxe:

V září 2014 jsem se setkala s novou žačkou předškolního věku, absolvující PEV, která při první hodině „vystrčila“ rodiče za dveře a zavřela za nimi s větou: „Máma s tátou přeci do hodiny nechodí, už jsem velká“. Situace byla úsměvná a první kontakt byl navázán (i když v mém případě mne žačka znala již z hospitací ve výuce PEV).

Při výuce houslí žádám rodiče, aby přicházeli do vyučovací hodiny na posledních deset až patnáct minut z důvodu zopakování probrané látky a správného provedení úkonů doma při cvičení. V některých případech je nutné mít rodiče v místnosti po celou vyučovací hodinu. Většinou je to u dětí, které jsou velmi fixované na rodinu (často mají problém i ve školce), odchod z výuky blízké osoby je spouštěčem pláče. Je důležité ale tuto situaci řešit. V PEV i takové problémy řeší pedagožka s rodiči a převážně se jí daří bloky z odloučení usměrňovat, až posléze úplně vymizí.

V jiném případě zůstává rodič (případně chůva) v hodině z důvodu nevhodného chování žáka. Tato varianta se objevuje u dětí hýčkaných domácím prostředím s absencí určitých pravidel vhodného chování k učiteli. Této varianty využívám zcela výjimečně.

Každé dítě je jiné a od toho se odvíjí i první kontakt. Obecně děti z PEV působí suverénněji a začlenění takových žáků do výuky hry na housle je pro mne jednodušší. Rodiče jsou pouze na první hodině a dle doporučení přicházejí od následujících hodin pouze v domluvený čas.

- Nejenže Předškolní estetická výchova motivuje žáky k zájmu o umělecké obory a v závěru docházky umožňuje získat potřebné informace, vedoucí k výběru vhodného oboru k pozdějšímu studiu na základní umělecké škole, ale také připravuje děti ke studiu na základní a základní umělecké škole (školní prostředí a povinnosti).

Potvrzení této hypotézy vyplývá z dotazníků A, B i C. Většina rodičů absolventů PEV i současných žáků se shoduje v tvrzení, že PEV seznamuje žáky nejen s uměleckými obory, ale také se školním prostředím a připravuje je na školní docházku, v čemž rodiče a hlavně pedagogové spatřují velký přínos.

Vlastní komentář vycházející z mé pedagogické praxe:

Při běžných rozhovorech s pedagožkami základních škol, které se věnují učitelství prvního stupně, jsem se zaměřila na informace týkající se zápisu dětí do prvních tříd. Děti absolvující PEV patří mezi ty, které nemají problém se vypořádat se změnou prostředí. Většinou v září bez větších problémů usednou do lavic a začínají plnit úkoly (na které již z dřívějších byly zvyklé). Neměla jsem ale bohužel možnost porovnat osobně výsledky dětí z PEV a běžného dítěte při zápisu do základní školy. Pouze z reakcí zkoušejících mohu vyvodit závěr, že absolvent PEV je dobře připravený na školní docházku, což dokazuje předvedenými činnostmi po zadání úkolu pedagogem.

- Učitelé kolektivního a individuálního oboru vnímají a spatřují rozdíly mezi žáky nově přijatými do základní umělecké školy a mezi žáky absolvujícími PEV v ZUŠ.

Z dotazníku B vyplývá, že většina učitelů spatřuje rozdíly mezi žáky, absolvujícími PEV a mezi těmi, kteří byli přijati rovnou do konkrétního oboru. Při doplňujících rozhovorech s pedagogy jsem došla k závěru, že Předškolní estetická výchova ulehčuje první kontakt učitele s dítětem. Žák je informovanější, suverénnější, má povědomí o tom, jak výuka vypadá a co ho čeká, dále ovládá základy hudební nauky (tuto skutečnost oceňují hlavně pedagogové individuální výuky hudebního oboru). Učitelé se mohou hned v úvodu soustředit více na výuku a detailnější seznámení dítěte už s konkrétním uměleckým oborem, oproti klasické úvodní výuce, která nového žáka nejdříve seznamuje s prostředím, s vybraným oborem, kolektivem, hudební naukou apod. Často jsou na několika úvodních hodinách přítomni rodiče, zvláště u dětí, které nenavštěvovaly mateřskou školu. Jsou fixováni zpravidla na matku a odloučení hůře snáší. Není tomu tak ve všech případech, do základní umělecké školy se hlásí i děti, které jsou dostatečně připravené do výuky vybraného uměleckého oboru z domova (převážně je to způsobeno tím, že některý z rodičů či sourozenců se uměleckému oboru věnoval, případně stále věnuje).

Vlastní komentář vycházející z mé pedagogické praxe:

Měla jsem možnost během posledních dvou let porovnat tři žáky, kteří se přihlásili do mnou vyučovaného oboru, a to hry na housle. První z nich byl absolventem PEV, druhý přišel do základní umělecké školy na přání prarodičů a třetí pocházel z hudební rodiny. Největší rozdíl jsem pozorovala u druhého žáka, který přišel z rodiny, kde se uměleckému oboru okrajově v mládí věnovala pouze babička. Neměl představu, co hra na housle obnáší, s hudební teorií přišel do styku až při talentových zkouškách, u kterých jsem nebyla přítomna, ale dle hodnocení komise předvedl nejlépe opakování rytmičského úseku. Třetí z žáků, pocházející z hudební rodiny, se u talentových zkoušek projevil velice nesměle, ale bylo u jeho výkonu znát, že má povědomí o intonaci, rytmu a samotném nástroji. První, nejsuverénnější žák, který absolvoval PEV, věděl přesně co má u talentových zkoušek dělat, popsal nástroj, zazpíval lidovou píseň, vytleskal složitější rytmus a zopakoval zahraný tón.

Po půl roce výuky začali rodiče druhého žáka uvažovat o dalším oboru (bicí nástroje). Sice ve hře na housle pokračuje, ale je znát horší domácí příprava. Ostatní žáci zůstali pouze u hry na housle.

- Předškolní estetická výchova je vhodným doplněním školního vzdělávacího programu na základních uměleckých školách.

Všechny otázky z dotazníků a rozhovorů, směřující k budoucnosti projektu a vhodnosti zařazení do školního vzdělávacího programu na základních uměleckých školách, se setkaly s pozitivními ohlasy z řad vedení školy, pedagogů, rodičů i samotných absolventů PEV. Projekt je oblíbený u všech zmíněných kategorií respondentů. Hodnocení PEV je velmi pozitivní, z dotazníků a rozhovorů vyplývá, že projekt má své místo v základní umělecké škole. Vyplňuje vhodně období předškolního dítěte smysluplnými činnostmi, spojenými s komplexním vývojem osobnosti.

Vlastní komentář vycházející z mé pedagogické praxe:

Vzhledem k dosavadním zkušenostem na základní umělecké škole s absolventy PEV, se mohu k výsledku výzkumu přiklonit. Žáci, kteří ještě nejsou dostatečně připraveni k vybranému oboru (nízký věk, fyzická stránka a podobně), mají možnost efektivně využít „odkladového“ roku (případně jednoho pololetí) v PEV, která žáka připraví na talentovou zkoušku a zároveň ho seznámí i s dalšími uměleckými obory.

Základní umělecká škola patří k zařízením, které žákům nabízí smysluplné a cílevědomé trávení volného času. Mimoškolní pedagogika zabraňuje dětem, aby se uchylovaly k rizikovým činnostem (například závislost na počítačových hrách, která se projevuje už v předškolním a raně školním věku). PEV se snaží v dítěti rozvinout zájem o umělecké obory i mimo školní budovu. Žáci dostávají domácí úkoly, učí se básničky, písničky a říkadla. Předškolní estetická výchova na základních uměleckých školách má smysl, což dokazuje i hodnocení všech dotazovaných respondentů. Jsem tedy přesvědčena o tom, že by se měla zařadit do školních vzdělávacích programů i na dalších základních uměleckých školách.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce s názvem Projekt: Předškolní estetická výchova bylo seznámit veřejnost a hlavně pedagogy, zabývající se předškolní pedagogikou, s ojedinělou výukou PEV, určenou dětem předškolního věku na základní umělecké škole. Dále obeznámit s názory vybraných skupin na PEV a s celkovým pochopením smyslu tohoto projektu pro základní uměleckou školu, rodiče s dětmi i pedagogy. Téma předložené práce je úzce spjato s mou rodinou, proto k němu mám velmi blízko. Je třeba podotknout, že při zpracovávání tématu PEV jsem také vycházela ze své pedagogické praxe (několikrát jsem výuku absolvovala nejen jako hospitující učitel, ale i jako lektor, pod vedením současné vyučující).

Hlavní těžiště výzkumu spatřuji v autentických odpovědích, potvrzujících efektivnost a funkčnost PEV, pro kterou byl realizován. Dotazníky a rozhovory zaměřené na užší skupinky jedinců mi poskytly jejich specifické zkušenosti a postoje, důležité pro objektivní hodnocení projektu.

Při mém přímém pozorování subjektů navštěvujících PEV jsem se setkala s vývojem jedinců v různých oblastech. Po půl roce se někteří žáci výrazně zlepšili ve výtvarném projevu, jiní projevili svůj herecký talent, další se rozmluvili a přestali se stranit kolektivu. Celkově vzrostla ukázněnost dětí ve třídě při výuce. O přestávkách děti spolu začaly více komunikovat. V hodinách byla příjemná atmosféra, která žáky motivovala k činnosti, rozvíjejícím jejich schopnosti. Prostředí výuky na mne působilo jako klidné a tvořivě podnětné s maximálním potenciálem v uměleckých oborech.

Rodiče by neměli podceňovat předškolní vzdělávání svých dětí. Myslím si, že kolektivní objevování „nových věcí“ je pro děti vhodnější, než počítač a televize, které informace samozřejmě nabízí, ale už se neptají, zda jim dítě dostatečně porozumělo. Vzhledem k maximálnímu počtu dvanácti dětí v PEV je možné, aby pedagog přistupoval k dětem individuálněji, než je tomu například v mateřské školce.

Předškolní estetickou výchovu hodnotím (dle dotazníků, rozhovorů i vlastního pozorování) jako kvalitní vyplnění volného času dítěte, kde všestranně rozvíjí svou osobnost. PEV pomáhá rodičům v rozpoznání talentu žáka v uměleckém oboru, odhaluje a snaží se eliminovat různé poruchy dětí (logopedické, ADD, ADHD a další). Pedagogům

individuální i kolektivní výuky usnadňuje první setkání s novým žákem, který již má o vybraném oboru povědomí a je zvyklý na kontakt s vyučujícím. V neposlední řadě si žáci v PEV osvojují základy společenského chování, sebeobsluhy a samostatnosti.

Mohlo by se zdát, že tento projekt je jakýmsi shromaždištěm nejrozmanitějších činností, kde nemá žák možnost se věnovat pouze jedné a „pořádně“, což je klamavá představa. Během mého intenzivního pozorování jsem došla k závěru: vybrané aktivity pedagožkou jsou natolik promyšlené, že děti se nenudí a naopak střídání činností je velice baví. Po absolvování jsou připraveni k talentové zkoušce do již vybraného uměleckého oboru, na který se těší. Pokud se dítě neprojeví v žádném z vyučovaných oborů základní umělecké školy, je možné ho v PEV ponechat i další rok, případně základní uměleckou školu úplně opustit. Pedagožka vypracovává posudek na každé dítě, vycházející z průběhu celého školního roku (pololetí) a je jen na rodičích zda ho využijí.

Několikrát v historii projektu nastala situace, kdy rodiče již měli vybraný obor pro své dítě, ale během docházky do PEV si žák zvolil obor jiný. Dle mého názoru je vhodné dětem dát vybrat a nechat je si vyzkoušet několik variant. Jeden školní rok vnímám jako dostačující k posouzení činností žáka zda tíhne více k některému z uměleckých oborů.

Shromažďování informací a samotná komunikace s vyučující PEV, dětmi, absolventy, pedagogy a rodiči, upevnila mé přesvědčení, že tento projekt má na základní umělecké škole své místo. Vzhledem k nabídce výuky tohoto předmětu jsem do budoucna odhodlána projekt nejen udržet na současné škole, ale i rozšířit na další základní umělecké školy.

BIBLIOGRAFIE

BRUCEOVÁ, T. *Předškolní výchova: Deset principů moderní pedagogiky a jejich aplikace v praxi*. Praha : Portál, 1996. 172 s. ISBN 80-7178-068-5

DOSTÁLOVÁ, D. *Estetika a etika podle Friedricha Schillera*. Brno, 2006. Bakalářská práce. Ústav hudební vědy Filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

DROPOVÁ, G. *Pastelkami čaruju, aneb, Rozvíjení grafomotorických dovedností dětí předškolního věku jako příprava na psaní v základní škole pro 4-5-ti leté děti*. Český Těšín : Poradce, 2003. 24 s. ISBN 80-86674-16-9.

HOSKOVCOVÁ, S. *Psychická odolnost předškolního dítěte*. 1. vyd. Praha : Grada, 2006. 160 s. ISBN 80-247-1424-8.

CHALOUPKOVÁ, E. „*Předškolní estetická výchova*“ v ZUŠ v Dubí. Teplice, 2008. Absolventská práce. Konzervatoř Teplice.

CHALOUPKOVÁ, H. *Kronika I. PEV*. Soukromý archiv. Mlečice, 1996-2009. (nepublikovaná práce)

JELÍNKOVÁ, V. *Předškolní výchova a primární vzdělávání v zemích Evropské unie*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, c1996. 120 s. ISBN 80-211-0237-3.

JŮZL, M. *Základy estetiky: učební text pro střední školy*. 1. vyd. Praha : S & M, 1992. 39 s. ISBN 80-900096-9-7.

PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika: Učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. 1. vyd. Praha : Portál, 2013. 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. rozšířené vydání. Praha : Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL, K. *Estetika na dlani*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2002. 150 s. ISBN 80-85839-79-2.

STRATIL, P. *Hudební postoje dětí a jejich hodnotová orientace*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta.

SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha : Portál, 2014. 182 s. ISBN 978-80-262-0698-9.

UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5., přeprac. a dopl. vyd., v Portále 1. Praha : Portál, 2002. 128 s. ISBN 80-7178-599-7.

VÁŇOVÁ, H., SKOPAL, J. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2. aktualiz. vyd. Praha : Karolinum, 2007. 198 s. ISBN 978-80-246-1367-3.

ZAJITZOVÁ, E. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. 1. vyd. Praha : Hnutí R, 2011. 113 s. ISBN 978-80-86798-14-1.

ZUBÍKOVÁ, Z., DRÁBOVÁ, R. *Společenské vědy v kostce: pro střední školy*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2007. 188 s. ISBN 978-80-253-0190-6.

Internetové zdroje:

AKTUÁLNĚ. *ZUŠ Horní Slavkov*. [online]. [2014] [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.zushslavkov.cz/aktualne/>

Dokumenty školy – Školní vzdělávací program. *Základní umělecká škola Zlín*. [online]. [2014] [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.zus-zlin.cz/sites/default/files/upload/soubory/svp2015-8.4.pdf>

Estetika. *Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích*. [online]. [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://www.ff.jcu.cz/estetika>

Komplexní přípravné studium. *ZUŠ Vítězslava Nováka*. [online]. 2010 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.zus-jhradec.cz/-2/prijimaci-zkousky/komplexni-pripravne-studium>

Leon Battista Alberti. *WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie*. [online]. 28. 2. 2015 v 19:53 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Leon_Battista_Alberti

PŘIVŘEL, Jiří. Estetická výchova? aneb pár slov k vysvětlení pojmu. *estetická výchova*. [online]. 5.2.2014 v 17:50 [cit. 2015-06-09]. Dostupné z: <http://www.estetickavychova.cz/esteticka-vychova-aneb-par-slov-k-vysvetleni-pojmu/>

Smyslově morální účinek barev – Goethe. *Fabula*. [online]. 2009 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://www.fabula.cz/?74,smyslov%EC-mor%E1ln%ED-%FA%E8inek-barev-%96-goethe>

Syntetický obor. *Soukromá základní umělecká škola Blansko*. [online]. © 2008-2014 [cit. 2015-06-09]. Dostupné z: <http://www.szus-blansko.cz/synteticky-obor.php>

Školní vzdělávací program ŠR 2014/2015. *Základní umělecká škola Evy Randové*. [online]. © 2013 [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://www.zuserandove.cz/cs/dokumenty-ke-stazeni/36/36>

Školní vzdělávací program (ŠVP). *Základní umělecká škola Františkovy Lázně*. [online]. © 2011-2015 [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: http://zusfrantiskovylazne.cz/dokumenty/SVP_ZUS_Fr_Lazne2013.pdf

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY VÁCLAVA VAČKÁŘE ZBIROH „Vzděláváním k umění“. *Základní umělecká škola Václava Vačkáře*

Zbiroh. [online]. © 2015 [cit. 2015-05-25]. Dostupné
z: http://www.zuszbiroh.cz/informace-o-skole/skolni-vzdelavaci-program/#_Toc326605658

Školní vzdělávací program Základní umělecké školy Vítězslava Nováka Jindřichův
Hradec. *ZUŠ Vítězslava Nováka*. [online]. 2010 [cit. 2015-06-09] strany 8, 117, 120, 124.
Dostupné z: http://www.zus-jhradec.cz/files/SVP_JH_2014_15.pdf

Školní vzdělávací program ZUŠ MELODIE, s.r.o.. *ZUŠ MELODIE, s.r.o.* [online].
© 2010 – 2015 [cit. 2015-06-16]. Dostupné
z: http://www.zusmelodie.cz/doc/skolni_vzdelavaci_program.pdf

PŘÍLOHY